

ELŐFIZETÉS.

HELYBEN:

Egy évre 28 korona.
Fél évre 14 korona.
Egy negyed évre .. 7 korona.
Egy óra 2 k. 40 f.

VIDÉKEN:

Egy évre 32 korona.
Fél évre 16 korona.
Egy negyed évre .. 8 korona.
Egy óra 2 k. 80 f.

ARADI KÖZLÖNY

POLITIKAI NAFILAP.

SZERKESZTŐSÉG:

Aradi és csanádi egyesült
vasutak palotájában.
TELEFON-SZÁM: 357.

KIADÓHIVATAL:

Aradi Nyomda Részvény-
Társaság.
József főherceg-ut. 22. sz.
TELEFON-SZÁM: 161.

Arad, 1916.

Főszerkesztő:
Stauber József.

Csütörtök, szeptember 14.

Osszeomlott az oroszok egységes támadása.

Budapest, szeptember 13. (Hivatalos.)
A főhadiszállás jelenti:

Keleti harctér:

Románia elleni harcvonal:

A helyzet változatlan.

*Károly főherceg lovassági tábornok
hadsereg harcvonala:*

Az oroszoknak a kárpáti harvo-
nalunk ellen Smetrec (Zabietől észak-
nyugatra) és az Aranyos-Beszterce kö-
zött intézett egységes tömegtámadása
a védők vitéz ellentállása folytán az el-
lenség igen súlyos vesztesége mellett
összeomlott. Keletgaliciában nem volt
esemény.

*Lipót bajor herceg vezértábornagy
hadseregének harcvonala:*

Mérsékelt tüzérségi és aknavető
tüzérségen kívül semmi különös ese-
mény.

Olasz harctér:

Az Isonzó harcvonalon az ellensé-
ges tüzérségi tűz tart. Az Etsch és az
Aspach-völgy között meglehetősen nyu-
galmi állt be.

Délkeleti harctér:

A Vojusánál időnként élénk esatá-
rozások. Höfer altábornagy, a vezér-
kari főnök helyettese. (Miniszterel-
nökség sajtóosztálya.)

Velence bombázása.

Események a tengeren.

A tizenkettedikről-tizenharmadi-
kára virradó éjjel egy tengeri repülő-
rajunk számos bombát dobott a cer-
vignai vasut telepekre és katonai
építményekre. Két nagyobb tüzvész
és egyik katonai építményben heves
robbanást idéztek elő és a vasuti te-
lepeken számos telitalálatot értek el.
Egy másik tengeri repülőrajunk ugyanaz
éjjel megtámadta a velencei hadikikötőt.
A legnehezebb bombák telitalálatát fi-
gyeltük meg az arzenálban, a gáztartá-
lyok mellett dokkokban, az albironi erőd-
ben és a chioggiai hajógyárban. Chiog-
giban több helyen tűz támadt. Mindkét
tengeri repülőrajunk a leghevesebb
lövetés dacára is sértetlenül tért
vissza. Hajóhadparancsnokság.

„Érintkezésbe léptünk.”

Arad, szeptember 13.

Ludendorff történelmi jelentőségű be-
számolója katonai rövidséggel adja
tudtul a világnak, hogy „érintkezésbe
léptünk a román haderőkkel”. A
lelkünkben két hét óta égő vá-
gyak lángja csap fel, amikor ezt
a cikornyamentes sorokat olvassuk.
Minden betűje megannyi szikra, amely
eddig a szívünket perzselte és az
agynkat emésztette. Elérkezett tehát
a forró nap, amelyet vártunk, s ame-
lyet soha sem fogunk elfelejteni.
De az oláh sem! Te hitvány fajzat,
a véreddel jegyzed fel ezt az égő dátu-
mot: „szeptember 12.” Ezen a napon
kezdtek veled „érintkezni” a közép-
európai egyesült hadak. Eddig csak
előretolt kisebb védőosztagokat talál-
tál magaddal szemben s ahol még ez
sem volt, ott nagy hősen a védtelen
magyarokra, és székely véreinkre vet-
hetted magadat és megmutathattad
teljes meztelenségben fajod gyáva
tempóit. Lesből gyilkolhattad a nyi-
tott kocsin menekülő aggodat, asszo-
nyokat és gyermekeket... hátán
elrabolhattad az elhagyott lakások
kincseit és jelenthetted az erdei oláh
vajdának: meghódítottam Erdélyt!

De nem addig van az hitvány
bandita! Még nem fejezted be az or-
vul elrabolt zsákmány szétarabolá-
sát és már nyakadon van a kakas-
tollas magyar csendőr, meg a mar-
cona tekintetű német gránátos, akik
kíméletlenül verik, vágják aljasságok-
kal telített torz koponyádat. Vajdád-
nak színes selyemből készített feje-
delmi sátorát már felgyújtották a
Zeppelinek bombái, vezetőid már me-
nekülnek és nagy izgalomban nem
tudják hová rejteni a lopott holmi-
kat: az urak konyhájáról való ezüst
kanalakat.

Ugy-e nem tudjátok most, hogy
merre rohanjatok? Lefelé a Dunának
nem mehettek, mert eltekintve attól,
hogy természetből fogva irtóztok a
tisztaságot teremtő víztől, — ott áll a
bolgár-német hadsereg tüzes végű
botokkal és kéjjel döfködi azokat bor-
zongó testedbe. A hegyek felől a mi
ágyunk ontják rád a rettenetes ha-
lált. Mit tehetsz most, amikor a vas-
harapófogó rettenetes erővel szorítja
a nyakadat? Segítségért kiáltasz, kö-
nyörögsz, átkozódsz, a mig nem tel-
jesen elhal a hangod és lesz belőled
a hős hódító helyett — kivert kya-
tya.

Német csapatok harcolnak Erdélyben.

Berlin, szeptember 13. (Hivatalos.)
A nagy főhadiszállás jelenti:

Nyugati harctér:

*Ruprecht bajor trónörökös vezértá-
bornagy arcvonala:*

A Sommetől északra a harc újból
fellángolt. Combles és a Somme kö-
zött csapataink nehéz harcot vívnak.
A franciák benyomultak Bouchave-
mexbe. A tüzérségi harcok a folyó
mindkét oldalán nagy hevességgel to-
vább folynak.

A német trónörökös arcvonala:

A Maastól jobbra a Thiaumont-
szakasz és a Souville szakadékban
meghiúsítottuk a francia támadá-
sokat.

Keleti harctér:

*Lipót bajor herceg vezértábornagy
hadesoportja:*

A helyzet változatlan. A Dweien
torkolatától északra és Garbünowká-
nál, Dünaburgtól északnyugatra, visz-
szautasítottunk kisebb orosz előre-
töréseket.

*Károly főherceg lovassági tábornok
arcvonala:*

A Kárpátokban Smetrecről (Za-
bietől délnyugatra) az Aranyos-Besz-
terceig terjedő arcvonalon az oroszok
egységes tömegtámadást indítottak.
Oota tábornok parancsnoksága alatt
álló vitéz csapataink mindenütt vissza-
verték őket és igen súlyos vesztesége-
ket okoztak nekik. Erdélyben a nagyszé-
beni szakaszon és Hátszegtől délkeletre
a német csapatok érintkezésbe jutottak
a románokkal.

Balkán hadszíntér:

A Dobrudzsában a hadműveletek
tervszerűen folynak le. A macedoniai
arcvonalon különös jelentőségű ese-
mény mínes. Ludendorff, első főszál-
lasmester. (Miniszterelnökség sajtó-
osztálya.)

LEGUJABB.

Röggel 3 órakor érkezett
jelentés.

BÉCS. A Deutscher National-
verein gyűlésén elhatározták,
hogy felterjesztéssel fordulnak
a koronához és kérelmezni fog-
ják a Reichsrath és a delegációk
összehívását.

Genf. Athénból jelentik: A király Kopuio
Dimitri képviselőt bizza meg kormányalakítás-
sal, ha Zaimis nem vonja vissza lemondását.

Út a leszámolás órája.

(Andrássy támadja Buriánt, Apponyi a hadvezetőséget. — Tisza István gróf az oláh háborúról. — A képviselőház ülése.)

— Távirati tudósítás. —

A képviselőház folyosóján már kora délelőtt tíz órakor megjelentek **Andrássy Gyula** gróf, **Apponyi Albert** gróf és **Károlyi Mihály** gróf, akik hosszasan tanácskoztak. Ezalatt **Tisza István** gróf a miniszterelnöki szobában tanácskozott a házelnökkel. A karzatok zsufolásig megteltek előkelő közönséggel. A képviselők élénken tárgyalták Buriánnak a „Budapesti Hírlap”-ban megjelent nyilatkozatát, amelyet lapunk más helyén közlünk. A munkapártiak szerint Burián a felelősséget az erdélyi páni-kért a hadvezetőségre hárította.

(Az ülés.)

Féltizenegy órakor nyitotta meg az ülést **Beöthy Pál** házelnök. Bejelenti, hogy **Bosnyák Géza** sürgős interpellációra kapott engedélyt az országnak petróleummal való ellátása dolgában. Felolvassa **Jankovich Béla** kultuszminiszter betérjesztését az „országos tanári nyugdíj-intézet” évi jelentéséből. Az elnök felolvassa ezután **Vacsevnek**, a bolgár szobranje elnökének válasz-sürgönyét a parlament üdvözlésére. A választ a Ház lelkes éljenzéssel tudomásul vette. Ezután a tegnapi adójavaslatot harmadolvasásban elfogadták.

Beöthy Pál elnök: Következik a napirend nyolcadik pontja, a delegációk összeülése tárgyában benyújtott indítvány. Az indítványt benyújtó **Andrássy Gyula** gróftól illeti meg a szót.

Andrássy Burián ellen.

Andrássy Gyula gróf: Nem szándékozom részletesen foglalkozni a külpolitikában elkövetett hibákkal. A mai helyzettel foglalkozom, mivel Ausztria és Magyarország közötti jó viszony veszélyeztetve van azáltal, hogy Ausztriában nincs alkotmányos élet. Válaszolva a külügyminiszter ma megjelent nyilatkozatára, ugyanis azt tartom, hogy sokkal könnyebb volna szemtől-szembe vádolni, ezért is szükséges a delegációk összehívása, mellyel könnyen elérhető lenne a külügyminiszter urnak az az öröme, hogy szemtől-szembe álljon velünk, vádlóival. A külügyminisztert a parlamentben a miniszterelnök megvédelmezi, aki nálánál sokkal veszedelmesebb ellenfél. A külügyminiszter mai nyilatkozata szerint az ellenzék zajongásokkal megzavarja a miniszterelnököt a védekezés elmondásában. Ugyilátszik, hogy a külügyminiszter a magyar viszonyokat sem ismeri sokkal jobban, mint a román. Mióta a darabantok megjelentek a parlamentben, az ellenzék senkit sem gátolhat meg felszólalásában. A külügyminiszter szerint a bizalmi férfiakkal nem közölhetett mindent, mert azok nemcsak a külügyminiszter titkát, hanem a vele tárgyalók titkát is képezte a tárgyalások főfeltevéle a titoktartás volt. Nem kívánunk egyebet, minthogy a folyó ügyekbe avassák bele a bizalmi férfiakat, akiket a külügyminiszter a történelmébe beavathatott volna az ország nagy érdekeinek kockáztatása nélkül. A külügyminiszter sablonos diplomatákként kezelte a bizalmi férfiakat. A külügyminiszter eljárása a külpolitikai tere is alkalmazva sokat megmagyaráz. A külügyminiszter szerint a hadihelyzetről kérdéseket intéztünk, amelyekre nem válaszolhatott, katonai szempontból. A külügyminisztert ugylátszik cserbenhagyta a memóriája, mert állítása nem felel meg a valóságnak. Kérdéseinkre olyan választ adott, amit nem

tartunk a hadvezetőséghöz méltónak és nem mondhatók el.

Rakovszky István: Majd megmondom én.

Andrássy: Megmondhatom én is. Burián kijelentette, hogy a katonai kérdésekbe őt nem avatták be kellően, ezért nem informálhat bennünket. Leszögezem, hogy ez türehtelen állapot. (Zajos „ugy van” kiáltások.) Lehetetlenség, hogy a külügyminiszter felelősséget vállaljon az ország sorsának intézéséért, hogyha a hadihelyzetbe nincsen kellően beavatva. Beavatottság nélkül a külpolitika sötétségben való tapogatódzás.

Ugron Gábor (közbekiált): Ezért jutott Erdély koldusbotra.

Andrássy Gyula: A külügyminiszter kijelenti, hogy informálva volt Románia szándékáról. Ez a nyilatkozata mentesítheti ugyan Czernint, ámde súlyosbitja a vádakat a kormány ellen, amelyet elkövetett mulasztások terhelnek.

Ezután áttér a 67-es törvények fejtegetésére. Az osztrák abszolutizmus károsan befolyásolhatja Magyarország alkotmányos szabadságát. Elismerem, hogy nincsen jogunk Ausztria belpolitikai életébe beleavatkozni vitális érdekek kényszere nélkül, azonban Ausztriának is elsőrangú érdeke Magyarországgal szemben teljesíteni kötelességét. A miniszterelnök szerint delegációk nélkül kell segíteni magunkon, hogyha megváltozhatatlan tényekkel állunk szemben, ami a jelen esetben az osztrák parlament összehívásának lehetetlensége. Azt véli, hogy a miniszterelnök nincsen kellően és helyesen informálva. Ausztriában végtelen az elkeseredés, hogy az osztrák parlament a háborúban szóhoz nem juthat és a közös költségvetést delegációk nélkül állapítottuk meg. Ez a rendszer veszélyezteti a jó viszonyt Ausztria és Magyarország között. Jelenleg Ausztriában elkeseredettek azért, hogy csak csupán a magyar miniszterelnök szerepelhet állandóan és a magyarokat teszik felelőssé Ausztria háttérbe szorításáért és az ausztriai állapotokért. Ezért a miniszterelnököt teszik felelőssé. (Derültség a jobboldalon.)

Andrássy: Hiába nevetnek. Ezt a véleményét támogatta a többség többször hangoztatott állítása, hogy a miniszterelnök nemcsak Magyarországot, hanem az egész monarchiát reprezentálja. **Khuen-Héderváry** egy interjú keretében mondotta, hogy **Tisza** a monarchia reprezentánsa. A magyar miniszterelnöki szék az egyedüli tribün, ahonnan ma a monarchia nevében szólhatnak. (Viharos éljenzés jobbról.)

Kiáltások a baloldalon: Ugyanígy éljenzettek **Lukácsot**.

Andrássy: A munkapárt ünnepelte a miniszterelnököt, mivel egyedül nyilatkozik a monarchiáról. (Nagy zaj). A miniszterelnök hatalmát, amelyet többsége nyújt, helyesen használhatná fel akkor, hogyha kieszközölné Ausztriában az alkotmányos életet. Hogyha a többség indítványát lezavazza, nem az ellenzékot, hanem a törvények szellemét és a szabadságot szavazza le. Felszólítom a miniszterelnököt, hogy teljesítse alkotmányos kötelességét és hívassa össze a delegációkat.

Tisza István gróf válasza.

Tisza István gróf miniszterelnök nyomban válaszolt **Andrássy Gyula** grófnak. Nagy figyelemmel kezdte meg beszédét.

— Azért szólalok fel azonnal — mondotta — mert **Andrássy Gyula** gróf beszéde olyan

nagy anyagot ölel fel, hogy erre rögtön kell választ adni. Személyes természetű megjegyzésekre, amelyek Burián báró külügyminiszterre vonatkoznak, nem reflektálok. Abban az időben, amikor a bizalmi férfiakkal beszéltem, bizalmas dolgokról is tárgyaltunk és természetesen, hogy egészen intern katonai kérdésekről is lehetett szó. A dolog természete hozza magával, hogy a legfontosabb katonai titokról sem én nem tudok, sem a külügyminiszter nem tudhat. Külön kell választani a kérdések két nagy csoportját. Az egyik tudniillik magának a konkrét indítványnak a tárgya, a másik külügyi politikánk bírálata. Helyre kell igazítanom **Andrássy** ama tévedését, a mellyel az én legutóbbi beszédemet illeti, mintha én az 1867. évi tizenkettedik törvényekről téves fogalmakkal bírnék. Ez a törvények nem a közös ügyekre, hanem a közös ügyek elintézési módjára vonatkozik. A legnagyobb nyomatékkal hangsúlyozom, hogy Magyarországon nem lehet tényező, aki ne kívánna, hogy Ausztriában legszebben viruljon az alkotmányos élet. (Élénk helyeslés a jobb oldalon.)

Párthíveim nem azért helyeselték, mintha örülnének, hogy Ausztriában nincs alkotmányos élet s a közérdeket szolgálom, ha a téves beállítás ellen tiltakozom. Senki sem kívánja jobban, hogy Ausztria és Magyarország között zavartalan legyen az egyetértés, mint mi. Ausztria és Magyarország között ma sem rosszabb a viszony, mint máskor. Elismerem, hogy vannak sajnos, bántó momentumok. Ilyen például az, hogy mert Magyarországon rossz volt a termés és mert kevesebbet tehattünk értük, mint akartunk, ellenünk ebből fegyvert kovácsolnak és igyekeznek rossz hangulatot teremteni. Rossz hangulatot kelthet az is, ha mi most be akarunk avatkozni Ausztria belügyeibe. Ez veszedelmes precedens lenne és ezért nem megyek bele **Andrássy** által felhozott ama kérdések taglalásába, hogy ha az osztrák parlament nincs együtt, nincs kizárva, hogy az osztrák miniszterelnök ne avatkozhatna be a külügyekbe. Az osztrák gyakorlat az, hogy az előző évben választott delegáció a következő évben összehívható. (Nagy zaj.) Ezt arra a magyarázatra építették, mely szerint a törvény kimondta, hogy a delegációt minden évben meg kell választani. Nem foglalkozok állást sem a magyarázat mellett, sem ellene. Csak annyit jelentek ki, hogy azok a nyilatkozatok, melyeket **Andrássy** az imént felolvasott, nem fedik a mai helyzetet. **Andrássy** egy igen veszedelmes tere lép, mert ellentétbe helyezi magát azzal a kardinális tétellel, amely azt mondja, hogy 1867-ben nem jöttek létre kötelezettségek, hanem csak egy magyar és egy osztrák törvény készült, de egyik állam sem adott a másiknak beavatkozási jogot. Én is nagyon óhajtanám, hogy Ausztria válassza meg delegációját, de hogy mai erre befolyást gyakoroljunk és beleavatkozzunk, veszedelmes precedensnek tartanám. Ezért nem pártolhatom **Andrássy** indítványát.

— Áttérve most a külpolitikai kérdésekre, őszintén kijelentem, hogy nem szívesen nyilatkozom, mert a legegyszerűbb nyilatkozatokat is a legképtelenebb módon félremagyarázzák. Ha **Andrássy** sikerülne azt bizonyítani, hogy külpolitikánk végzetes botlásokat követett el, (Ugy van! az ellenzéken) akkor

megakadályozza a háború győzelmes befejezését.

Kötelességem rámutatni arra, hogy az ellenzék kritikája túlzott a kérdések egy nagy részét illetően. Ezt be tudnám bizonyítani, de sajnos, én hátrányban vagyok, mert nekem

bizonyos kérdésekről hallgatni kell. A kérdések egy csoportja má már a történelem. Ilyen az Olaszországgal történt tárgyalások kérdése is. Andrassy nekünk azt a szemrehányást teszi, hogy megaláztuk magunkat a nélkül, hogy Olaszországgal a békét megtudtuk volna tartani. Ezt 6 téves politikánknak tudja be, melyben Buriának, szerinte nagy része van. Kijelenthetem, hogy Buriánt azért nem érheti vád, mert nem tudott meggyezést létesíteni azon az alapon, amelyet először Sonnino formulázott meg és amelyet mindnyájan ismertünk, de elfogadni lehetetlenség volt. Meg lehet állapítanunk, hogy a Salandra kormány mindenképen fegyvert akart ellenünk kovácsolni. Sonnino később felvette formulájába a monarchia területének megcsönkítését. A miniszterelnök ismerteti a monarchia és az olasz külügyminiszter között lefolyt tárgyalásokat, majd így folytatja.

— Andrassy azt mondotta, hogy a monarchia a rémület hatása alatt tett területi kompenzációkat. Bocsnatot kérek, de nem szabad a monarchiát úgy olya állítani, mintha másfél évvel ezelőtt a rémület területi kompenzációk megadására készített volna. Ellenkezésképpen áll az eset. 1915. május elején a gorlicei diadal után ajánlottunk határkiigazítást az olasz kormánynak, kínáltunk engedményeket az Isonzónál és jelentettük ki a monarchia desinterzementjét Triestre és Albániára vonatkozólag. Azonban Sonnino sem az olasz királyt, sem az olasz kormányt nem értesítette engedményeiről. Ezért diplomáciánk a némettel karöltve külön értesítette az olasz kormány tagjait, aminek az lett a hatása, hogy az olasz kormány lemondott. Ekkor új ajánlatot tettünk Olaszországnak, amelyet a gorlicei diadal után, május 17-én adott át nagykövetségünk Sonninónak. A külügyminiszter azonban erre nem válaszolt és csak május 27-én, a hadüzenet napján közölte, hogy ajánlatunkat az olasz kormány nem fogadhatta el. Ez az olasz hadüzenetet megelőző

tárgyalások hiteles története.

Ezek a tények nem fedik Andrassy állításait, különösen azt nem, hogy akkor halmoztuk ajánlatainkat, amikor a katonai helyzet rosszabbodott. Igenis folytattunk tárgyalásokat az olasz kormánnyal a békés cél érdekében, igenis a siker reményében fokoztuk ajánlatunkat, de csak a gorlicei diadal után, amikor meg volt minden reménye a békés megoldásnak. Ezért nem illetheti vád, Buriánt, ezért nem lehet úgy beállítani a dolgot, hogy a derék, becsületos Sonnino szeretett volna megbizni bennünk, de nem mert, mert attól

félt, hogy diplomáciánk becsapja.

(Élénk derűtség a jobb oldalon.) Sonnino úgy vitte az egész akciót, hogy az háborúra vezet, mert neki az volt az alapelve, hogy a becsapott és kirabolt jóbarátot orvul le kell szorítani, hogy örökre megszabaduljon a vádtól.

— Most pedig egy kéréssel fordulok a Házhoz és az ország egész közvéleményéhez — folytatta a miniszterelnök beszédét. Függesztek fel a kritikát azokra a kérdésekre vonatkozólag, amelyekre ma még nem válaszolhatok. Ilyen a román kérdés. Nagyon veszedelmes volna ebben a tekintetben bizonyos dolgokat elmondanom s különben is ma még nem vagyok abban a helyzetben, hogy erről a kérdéssel megfelelő részletességgel nyilatkozhassam. Hígyjék el, hogy a román veszély egy percre sem került el a kormány figyelmét. Arra a vádra pedig, hogy miért hagytuk védtelenül az ország délkeleti határait, azt felelhetem, hogy ez a kérdés nem oly egyszerű, amint önök gondolják. Ez a kérdés sok álmat-

lan éjszakájába került annak, aki érte felelős. Ki kell emelni, hogy ha 1915. augusztus havában, mikor Románia ugyan olyan katonai intézkedéseket tett ellenünk, mint 1916. augusztusában, megfelelő óvrendszabályokat teltünk volna, akkor elmaradt volna az 1915-ik évi győzelmes hadjáratunk, amely tudvalevőleg megakadályozta Románia támadását és maga után vont sok nem részletezhető eredményt. A tény az, hogy mi tudtunk Románia készülődéséről, bár a támadás pillanatát előre nem sejtettük. Sajnos, Románia támadása súlyos helyzetbe sodorta Erdély határszéli lakosságát és nálamnál senki sem érzi át jobban erdélyi testvéreink szenvedéseit. Hiszem azonban, hogy e szenvedések nem öltöttek oly mérvet, mint kezdetben hittük, mert egy részt szűkebb térre szorítottuk, másrészt bizom az Istenben, hogy

rövidesen ötni fog a megtorlás órája Románia számára.

— Külügyi képvisletünk híven és pontosan teljesítette kötelességét s ha van felelőség, ez csak a kormányt terhelheti. Külügyi képvisletünk igen pontosan volt informálva s minket Románia készülődéseiről kellő időben tudósított is. Csak hogy a román hadsereg felkészültsége nem volt még teljes és ezért nem is vártuk most a támadást. Bevallom, ennek voltak a következményei károsak. De nem tudom, hogy azok a következmények, melyek majd Romániát érik, nem lesznek-e ezerszeres sulyosabbak az országra nézve, mely nem vigyázott saját érdekeire akkor, mikor minket orvul megtámadott. Most nem közölhetek részleteket arról, hol, miben és hogyan teljesítette kötelességét külügyi kormányunk, csak azt mondhatom, hogy létre hozta a szövetséget Bulgáriával s ez elsősorban Ferdinánd király és Radoszlavov miniszterelnök érdeme. Örülök, hogy ezzel a szövetséggel már is fényes eredményt értünk el. (Hosszantartó taps és éljenzés.)

— Nem áll tehát az, hogy csak ellenséget szereztünk, mert hű és igen értékes szövetséges társat is. Sajnálom, hogy Romániát elvesztettük, mint szövetségest, sajnálom, hogy Románia pillanatnyi érdekekért letért régi történelmi tradíciójának útjáról és ellenünk fordult. De mondhatom, hogy Bulgária meggyerése sokszorosan felért Románia elvesztéséért. (Hosszantartó taps és éljenzés.)

A miniszterelnök a jobb oldal tapsvihara közt ült le. Eltelt néhány perc, míg a taps elhallgatott és Apponyi Albert gróf beletoghatott beszédébe.

Hibák a hadvezetésben.

Apponyi Albert gróf: A miniszterelnök beszédének külügyi vonatkozásaival csak később akarok foglalkozni, mikor indítványom megokolására töreksem. Nem ellenzem Andrassy indítványát, mert mindent el kell követnünk, hogy Ausztriában is ülésezhessen a delegáció. Mivel nincs garanciánk arra, hogy eljárásunk sikeres lesz, azért tartom szükségesnek, hogy az indítvány az új novellaris törvény alapján érvényesülhessen. Indítványozom, hogy a közös miniszterek a magyar országgyűlés előtt jelenjenek meg. Indítványom nem ellenindítvány, hanem kiegészítő része Andrassy indítványainak. A külügyminisztert ellenőriznünk kell és erről akarunk gondoskodni. Ezután bővebben felsorolja az okokat, amelyek szükségessé teszik a külügyi kormány ellenőrzését. Garanciákat követelünk — folytatta tovább Apponyi — hogy az elkövetett hibákat reperálni fogják. A jelenlegi helyzetnek három sarkpontja van,

hadügyi, külpolitikai és közigazgatási.

Helyes vezetés alatt a háromnak teljes összhangban kell lenni egymással. Nehez időben nem szabad olyan kérdéseket felhozni, amelyek disszonanciákat okoznának. Súlyos hibával kell vádolnunk a kormányt, ha Ausztriával most köti meg a gazdasági kiegyezést. (Élénk éljenzés és taps a baloldalon.) Tiltakozunk az ellen, hogy gazdasági kérdéseket most oldjanak meg. Nem szabad felhasználni nemzet védtelen helyzetét, hogy hosszú időre megkössék. A jövőre nézve a hadügy, külügy, és a közéletmezés kérdései lesznek döntő jelentőségűek. A hadügyi helyzet dolgairól azzal a tartózkodással kell beszélnünk, melyet a helyzet ránk parancsol. (A miniszterelnök e szavaknál felkapja a fejét és Apponyira néz.)

Apponyi Albert: Ne tessék megijedni, közismert dolgokat fogok mondani, melyet az ellenséges sajtó már a legbehatóbban tárgyalt. Ha a nagy hadjáratot, melynek a harmadik évében vagyunk, főfázisaira osztjuk, láthatjuk, hogy a központi hatalmak a háboru megindulásakor súlyos hibába estek, mikor lebecsülték az orosz támadó erőt. A németek csak kevésbé védték az orosz határt, hadvezetésünk a déli határon kezdett más vállalkozásba s az orosz haretéren kevés emberünk volt. Hibánk következményeit sikerült helyreállítani győzelmes előnyomulásunkkal, mert súlyos

stratégiai hibák történtek az ellenség oldalán és

a második fázisa a hadjáratnak a gorlicei áttöréssel kezdődik, mely győzelmes előnyomulásra vezetett. Mélyen benn állottunk mindennél az ellenség földjén kitűnő helyzetekben. Egyszerre csak villámsapásként ütött ki a lucki és bukovinai áttörés, mely sajnos, nagyon hátrányára vált helyzetünknek. Hogy rettenetes veszteségeket szenvedtünk, nem kell titkolnunk, ezt mindenki tudja, s csak reményünknek adhatunk kifejezést, hogy a helyzet csak átmeneti lesz és nem tartós. Mi okozta, hogy a szerb haretéren felszabadult erőket az olasz offenzívához használtuk fel, sőt az orosz frontot is meggyöngyítettük és igen sok ágyut vittünk innen az olasz frontra?

A párisi Temps egy erről írott cikkében olyan jelzést használ hadvezetésünk ezen eljárására, amelyet itt nem akarok elmondani. A lucki katasztrófa előidézéséhez nagyban hozzájárult a helyi parancsnokságok elégtelen volta és főképen az, hogy személyes tekinteteknek áldozták fel magasabb érdekeket. — A hibát egy főherceg követte el — kimondom ezt, mert tul vagyok a komplementirozásokon, hiszen a megtörtéteket már el lehet mondani. Ezek a dolgok idézték elő azt a súlyos helyzetet, amelyet ma érzünk. Lehetsélenek tartom, hogy ma azok a lelkesedést megújító elvek öntենek új bizalmat a katonákba és a lakosságba, amely a gorlicei áttörés után lobogott. Csinját kell banni az emberanyaggal, a célt kell ennek szolgálnia és nem pedig hadvezérek egyéni érdekeit. Az entente hadviselésében is előfordultak hibák, amelyek ránk nézve hasznosak voltak. De náluk meg voltak a következményei is. Megadták a lakosságnak a garanciákat, hogy a hibák nem fordulnak többé elő. Követelem, hogy minálunk is adják meg a kellő garanciákat, amelyeket a miniszterelnök, súlyos személyeknek latbavetésével el is érhet.

Ezek után Apponyi az előrehaladott időre való tekintettel félbeszakította beszédét, amelyet délután négy órakor folytat.

Az ellenzék percekig tapsolta Apponyit.

Délután négy órakor Szász Károly alelnök az ülést megnyitja.

Apponyi Albert áll fel elsőnek s folytatja beszédét: Sorsunk három tényezőt: a hadvezetőségen, a külügyek vezetésén s az élelmezési politikán fordul meg. A hadvezetőségről s az elkövetett hibákról már szólottam, esetelvé azokat az eseményeket, amelyek kritizálás nélkül is súlyos kritikát tartalmaznak a hadsereg fővezetőségével szemben. Hadseregünknek fényes haditényei és tehetséges hadvezérei volnának, csak hogy kívánatos, hogy kit-kit képességeinek megfelelő helyre állítsanak. A Luck utáni hadihelyzet kialakulását a legfőbb hadvezetőség okozta. Garanciák kellene, hogy ilyes-mik többé elő ne fordulhassanak.

Már történtek bizonyosan intézkedések, ámde a látszatért felintézkedésekkel is megelégedtek. Hangoztatom, hogy a győzelem kivívására, minden erőfeszítésre szükség van. Országszerte helyeslik azt a kívánságot, hogy az életerős férfiak helye ma a harctéren van. Százazatokra megy azoknak száma, akiket felmentésekből a monarchiában a harctérre elvihetnének.

Ezután áttér a külügyi helyzet tárgyalására.

A külpolitika vezetőjét — mondja Apponyi Albert gróf — távollétében támadni kellemtelen. A kormánynak az a feladata, hogy módot nyújtson arra, hogy a külügyminiszter személyesen védekezhessen, akár a delegációkban, akár pedig indítványom révén a parlamentben.

Ezután áttér az olasz kérdésre. Sem a külügyminiszter, sem pedig a miniszterelnök nem hitte a háború megindulásakor az olasz helyzetnek ilyenre való fejlődését. Az olasz engedményekkel a megengedhető határon túlmentünk. Nem használtuk azonban fel a megengedésre a kedvező időszakot s csupán a mindinkább fenyegető olasz hangulat hatása alatt tettünk ajánlatokat. Megboesájthatatlan hibát követek el Triest belkormányzatának az engedményekbe való bevonásával. Az idegen hatalomnak a belügyekbe való beleszólását elűrtük volna és még sem gátolhatták meg az események elkövetkezését. Ezután a szónok áttért a román hadüzenet kérdésére. Ha nem jön az olasz offenzíva — mondotta Apponyi Albert gróf — ha nem viszik a Szerbiában felszabadult sereget, az ágyukat el, hanem az erdélyi határ védelmére fordítják, nem következnek be az erdélyi katasztrófa. A felelősségnek olyan halmaza ez, amelyet nem lehet elkedélykedni.

Ezután Apponyi áttér arra, amit a külügyminiszter a béke lehetőségéről mondott.

— Igenis tudni kell a világnak, hogy mi nem kalandos célokért, hanem tisztességes békéért harcolunk. Az Egyesült Államoknál nincs külképviseletünk. Hogyan akarja a külügyminiszter itt az eseményeket előkészíteni. A külügy vezetése iránt nem lehetek bizalommal. Ausztriához való viszonyunkat fejlődésében nem gátolja a függetlenségi politika. A hatványos kiegyezés alkotói azt hitték, hogy a szabadság kölcsönös biztosítása által testvéries jóviszony lesz a két állam között. Ez azonban nem következett be. Az élelmezési nehézségekből folyó surlódások időleges jelenségek, a gazdasági ellentétek pedig, melyek áthatatlanok, kezdettől valók. Szakítson Ausztria azzal a gondolattal, hogy gyarmatának tekintse Magyarországot, nyugodjék bele, hogy Magyarország nemzeti létéhez tartozik gazdasági önállóságának kiépítése.

Következett **Rakovszky** István, aki azt fejtegeti, hogy Tisza nem vállalhat felelősséget a külügyminiszterért. Különös, hogy a külügyminiszter hírlapi uton tett eleget felelősségének. A külügyminiszternek a bizalmiférfiakról tett kijelentései nem felelnek meg valóságnak. Részletesen elmondja, hogy folyt le a beszélgetés a megbizottak és Burián között. Burián kijelentette, nincs abban a helyzetben, hogy a katonai helyzetre vonatkozó felvilágosításokat adhasson, mert őt magát sem tájékoztatja a hadvezetőség, hanem igyekszik mellékatákon, bizalmas módon információkat szerezni. Meg-

jegyezte még, hogy annak idején Bismark is volt ilyen nehéz helyzetben. Ilyen külügyi helyzet mellett — folytatja Rakovszky — hasztalan várjuk a nemzetet, kockára tessük a legértékesebb hadisikereket. Beszédjét azzal végzi: Hibákat csak úgy lehet szanálni, ha Andrassy indítványát elfogadják, a delegációkat egybe-hívják. Nekünk semmi közünk ahhoz, hogy Ausztriában az alkotmányosság nem funkcionál. Ami a koncentrációs kabinetet illeti, sajnos úgy látszik, nem lesz belőle semmi. Athidalmi nem lehet az ellentétet, pedig a nemzetnek bizalmát csak úgy lehet visszaadni, ha egysegesen vállalják a felelősséget. Buriánt el kell távolítani, itt van a kérdés megoldásának kulcsa.

Tisza István gróf miniszterelnök: Nem akar most érdemlegesen felelni, majd visszatér még azokra, amiket Apponyi mondott. Most csak Rakovszkynek azt válaszolja, hogy bizalmi szerepét, melyet a külügyminiszter előzékenységéből élvezett, így akarja kihasználni, így akar vele visszaélni. Ezt annál jobban sajnálja, mert ő, Tisza, elég könnyelmű volt és Rakovszkyt a külügyminiszter előtt bizalmi szerepre ajánlotta. Sohasem volt barátja a palástolásnak. A magyar nemzetet elég érettnek tartja arra, hogy az elkövetett hibákról tudomást szerezzen, de nem tartja az ország érdekében valónak, hogy a

felmerült hibákban valósággal kejelegjenek.

Csak össze kell hasonlítani Rakovszky és Apponyi beszédjét, azonnal látjuk, hogy Rakovszky temperamentumával nem tudja meggondolni, hogy nyilatkozataival valósággal kutmérgezést végez. (Taps jobbról.)

Rakovszky feleli, hogy nem az a legkisebb könnyelműsége Tiszának, hogy őt a bizalmi állásra ajánlotta.

Kiáltások: Erdély!

Rakovszky: ...hogy bizalmi állásával visszaélt volna, közönséges ráfogás. Apponyi, Andrassy tanak, hogy Burián kijelentette, hogy semmit sem mondhat nekik, tehát nem is élhetett vele vissza. Ami a kutmérgezést illeti, kijelenti, hogy azok a kutmérgezések, akik hazudnak.

Elnök a vitát itt megszakítja, holnap folytatják. Hét órakor áttérnek az interpellációkra.

LEGUJABB.

Éjjel 2 órakor érkezett jelentés.

Berlin. A Wolff-ügynökség jelenti: E hó 14-én a német tengerészeti repülőgépek Konstanznál, valamint ettől délre megtámadták az orosz tengeri haderőket. Egy sorhajón, egy tengeralattjárón és néhány rombolón kifogástalan találatokat állapítottunk meg. Az összes repülőgépek sértetlenül tértek vissza.

E hó 12-én este több repülőrajunk megtámadta a rigai öbölben levő ellenséges haderőket, amelyeket több kifogástalan találat ért. Egy ellenséges torpedóromboló azonnal elsüllyedt. A repülőgépek sértetlenül tértek vissza.

Berlin. Bethmann-Hollveggh birodalmi kancellár a nagy főhadiszállásról visszatért Berlinbe.

Luganó. Az Havas-ügynökség jelenti Athénból: A német, osztrák, magyar és török követek a követségük személynzetével együtt elhagyták Athént. Egyelőre Florinában szálltak

meg, ahol Zaimis miniszterelnök gondoskodik biztonságukról.

Berlin. A berlini lapok a görögországi eseményekről írva megállapítják, hogy ez úgy tűnik fel, mintha a király egész egyedül és elhagyatva állana. Sajnálni kell a királyt, de egyszerűen csodálattal is kell rá tekinteni, mert a mostani zenebonában megőrizte nyugalomát és megdönthetetlen meggyőződését, amellyel politikájának helyességét vallja.

Luganó. A római lapok jelentik, hogy a minisztertanács órákig tanácskozott. A miniszterelnöknek a vezérkarral való tanácskozásai azt mutatják, hogy Itália elhatározó lépéseket szándékozik tenni a Balkánon.

IRODALOM ES MŰVESZET.

* **Meghívó.** Az aradi zenekedvelők egyesülete f. hó 10-ére hirdetett rendes évi közgyűlést alapszabályszerűen szeptember 17-én d. e. 11 órakor tartja meg a városi zeneiskola termében (Batthyányi-u. 26.) Az elnökség.

* **A Deutschland megérkezésének mozifelvétel az Apollóban.** A Deutschland hazaérkezésének történelmi pillanatait, amelyeknek közvetlen átélői kiváltságos embereknek tartják magukat, a német kinematográfia megörökítette, hogy annak dicsőséges mámorát megoszthassa a szövetséges országok népeivel. A német hadügyi kormány jóvoltából Magyarország is kapott néhány példányt a történelmi értékű filmből. Igen természetes, hogy az Apolló-színház előkelő összeköttetései révén megszerzett egy példányt, s már [a mai műsorán bemutatja. A rendelkezésünkre álló sorok nem nyújtanak módot a film értékelésére, csupán azt emlíjük meg, hogy az első német kereskedelmi tengeraltjáró hajó dicsőséges megérkezését a legkisebb részleteiben is élethűen s élvezhetően adják vissza a felvételek. A közönség, amely már előre elkapkodott minden jegyet, zúgó tapsal kísért a lelkesítő felvételek bemutatását. A mai napra hirdetett „Haldokló vágyak” helyett „Az árnyaszövetség” című pompás Nordisk-sláger került vetítésre. Ma, amikor az emberek utazása is a legnagyobb akadályokba ütközik, igen természetesnek kell találni, ha egy-egy filmtekeres megérkezése késik. Az elmaradt filmért bőséges kárpótást kapott a közönség, mert a bemutatott Nordisk-dráma a Nordisk-filmgyár egyik legszebb újdonsága, amelyet a fővárosi mozi-színházak csak még ezután fognak bemutatni. Csütörtökön még ez a rendkívüli műsor megy az Apollóban.

* **Két sláger kerül bemutatásra vasárnap az Erzsébet-mozgóban: Dr. Halál és Tokiwa boldogtalan szerelme.** Tokiwa egy japán halász leánya, akivel atyja igen durván bánik. Szegény leány igen szerencsétlennek érzi magát, különösen mikor Joshissada, egy japán halász el akarja venni feleségül. Lang Anna, egy amerikai hittérítő nő igen megsajnálja a szerencsétlen kisleányt. Bemutatja őt épen ott időző vőlegényének és megkéri azt, hogy szabadítsa ki az embertelen apa kezei közül. Richard, Anna vőlegénye szánalomból foglalkozik a kisleánnyal és igéri neki, hogy elviszi oda, ahol nagyon boldog lesz. Szegény Tokiwa azt hiszi, hogy Richard szerelmes belé és kimondhatatlanul boldognak érzi magát. Joshissada értesül arról, hogy Tokiwát el akarják vinni és meg akarja ezt akadályozni. Richard közben elutazott és most értesíti Annát, hogy mikor érkezik vissza. Anna ezt közli Tokiwával és tőle megtudja Joshissada is. Joshissada okatlan féltékenységében felmászik egy sziklára, mely alatt Richard autójának jönni kell és egy súlyos követ gördít az autóra, mely azt pozdorjává zuzza. Mikor Tokiwa erről értesül, kétségbeesésében a vízbe ugrik. Richard azonban nem hal meg, Anna gondos ápolása folytán felépül; Joshissadt azonban leesik a szikláról és agyonmussa magát. — **Legközelebb: Egy nagy társadalmi dráma.** 3461

* **Az aradi zenekonzervatóriumban** (Szabadság-tér 21.) a beiratások megkezdődtek. Az ének-tanszakot Eiselt Emma, a prágai zeneakadémia végzett művésznője vezeti. 4897

Tudott a kormány és a hadvezetőség az oláh veszedelemről.

(Burián báró külügyminiszter nyilatkozata.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Az ellenzék — azt mondják, hogy azért, mert Andrássy Gyula gróf nem lehetett külügyminiszter, — erős támadást intéz Burián István báró külügyminiszter ellen.

A konfliktus akkor tört ki, amikor az ugynevezett bizalmi tanács ama törekvéseit, hogy a monarchia külpolitikájának intézésébe befojjon, meghiúsult. Andrássy Gyula gróf a képviselőház mai ülésén is megtámadta Burián bárót egy nyilatkozata miatt, amelyet a Budapesti Hírlap munkatársa előtt tett. A külügyminiszter hosszasan beszélt az ellenzék által ellene hangoztatott vádakról. A delegációk összehívását maga is szeretné, mert legalább szembeállhatna vádlóival, mondta, akik zajongással fogadják a miniszterelnököt, amikor egy jelen nem lévő védekezését terjeszti elő.

Majd rátérve az ellenzék konkrét vádjaira így szólt:

A dolog természetében rejlik, hogy én a bizalmas közlések terén nem mehettem túl bizonyos határon, a mit hivatalos, felelős állásom szab meg számomra. Mert kérem — sok olyan kérdés van, a melyre nézve tárgyalásban vagyunk szövetségeseinkkel s a tárgyalások természete az, hogy míg az ügy el nem dől, addig a kérdés ingadozásoknak, változásoknak van alávetve. Ilyen körülmények között a tárgyalás, illetve a megegyezés sikere a titoktartástól függ. Mert a tárgyalások során mindig nehezebb engedni akkor — s a megegyezés sokszor kölcsönös engedmények gyümölcse, — ha az elfoglalt álláspont nem titok többé. Ilyen helyzetben önként érhető, hogy én több kérdésben nem lehettem nagyon közlékeny, mivel hogy a titok, a miről szó volt, nem volt kizáróan az én titkom... Az utak azután olyan katonai dolgokat is tudakoltak tőlem, a melyeket nem árulhattam el, mivel azokat a hadvezetőség a titok legszorosabb pecsétje alatt közölte velem... Én tehát informáltam a bizalmi férfiakat a lehetőség keretén belül, de a legjobb akarattal sem mehettem tovább s meg vagyok róla győződve, hogy az én helyemben Andrássy Gyula gróf sem cselekedhetett volna másképp.

— Kegyelmes uram, — kérdezte a hírlapíró — ebben a pillanatban az oláh betörés az, a mely a legégetőbbben izgatja Magyarországot közönségét s az emberek ajkán az a kérdés száll szájról-szájra: Hogyan érhető bennünket ez a rettentő meglepetés?

— Meglepetés? — adta vissza a szót a külügyminiszter ur. — A miniszterelnök ur a képviselőházban már megvilágította ezt a kérdést s én csak megerősíthetem mindazt, a mit a miniszterelnök ur mondott. Mi mélyen fájjaljuk azt a súlyos csapást, a mely a román orvttámadás folytán Erdély lakosságát érte; de hogy Románia egy adott pillanatban meg fog támadni bennünket, azt tudtuk és számításba is vettük. Meglepetésről tehát voltképpen nem is lehet beszélni. Mert Románia ellenséges föllépése nem volt meglepő reánk nézve. Erre el voltunk készülve. Bukaresti követünk látta Románia készülődésének minden fázisát, s jelentette a veszedelmet; hasonlóképpen a német követ is tájékoztatta kormányát. Magam négy évet töltöttem el Bukarestben és a Bulgáriában eltöltött hosszú évek alatt is nem mulasztottam el figyelemmel kíséreni Romániát is. Jól ismerem

az oláh nép pszichéjét. Ismertük, az oláh nép frankofil érzelmeit, s láttuk Bratianu hajlandóságát, amely kezdettől fogva az entente felé vonzotta. Az ő hamis játéka minket egy pillanatra sem tévesztett meg; tudtuk, hogy mi-helyt azt hiszi, hogy nagy rizikó nélkül teheti, meg fog támadni bennünket... Tavaly az olasz hadüzenet pillanatában már fenyegetett az oláh veszedelem. De akkor el tudtuk háritani azt, hogy legalább egyszerre ne érjen bennünket a két új ellenség támadása. Elérhettük ezt azért, mert Románia akkor még igen nagyra taksálta a kockázatot magára nézve. Sőt most is, az entente júniusi általános, minden fronton való támadása és a lücki események után is Románia újra megkezdte ugyan háborús készülődéseit — a mit követségeink napról-napra és nyomról-nyomra figyelemmel kísérték és számon tartották, — de nem indította volna meg ellenséges akcióját most sem: az entente sürgető nyomása és a végső pillanatban Oroszország fenyegető ultimátuma nélkül. Románia szerette volna bevárni, míg ellenségeink egészen letipornak bennünket, hogy ő azután minden veszedelem nélkül rávedhesse magát a kész predára. Mert Bratianu bizott ugyan az entente győzelmében, mégis félt és óvatos volt. Várni akart még tovább is, hogy egészen biztos lehessen. De akkor Oroszország mind a maga, mind a szövetségesei nevében, kettős tartalmú üzenetet küldött Romániának. Az üzenet egyik része olyképp szólt, hogy Románia beavatkozása csak a jelen pillanatban értékes az ententera nézve: ha ezt a pillanatot elmulasztja, akkor a beavatkozás értékét veszti és ezzel semmissé válik mindaz a fényes ígélet, a mit az entente neki biztatásul tett. A másik része az üzenetnek pedig ultimátumszerűen tudatta, hogy bármint határoz is Románia, területet az orosz sereg haditerületnek fogja tekinteni s keresztül fog vonulni rajta. Ez készítette Romániát, hogy meginduljon ellenünk oly pillanatban, a mikor még nem volt kész a háborúra és a mikor Bratianu még szeretett volna tovább is várakozni egy darabig, hogy az entente végezze el a munkát egészen ellenünk s Romániára semmi nehézség, fáradtság és semmiféle kockázat ne maradjon hátra... De a végső eredményben Oroszország és az entente csak abba az irányba nyomta Romániát, a hová maga is igyekezett. Ily körülmények között föltartoztatni semmiképp nem lehetett. Én tehát nem tehettem mást, mint hogy figyelemmel kísérem Romániában az eseményeket s az illetékes tényezőket, a kormányokat és a hadvezetőséget értesítettem a fejlődő veszedelem minden mozzanatáról. Másrészt pedig a kövendő eljárásra nézve — Románia bekövetkezendő támadásával szemben — tisztáztam a helyzetet a szövetséges államokkal. Tudtam ugyan, hogy jóban-rosszban rendületlenül számíthatunk egymásra; mégis kötelességemnek tartottam, hogy forma szerint is konstataljam a fölfogások teljes harmóniáját. Tehát sem a tájékoztatásra, sem a veszedelem előrelátására nézve nem volt hiba. Teljesen tisztában voltunk Romániát és Bratianut illetően. Csak a támadás pillanatát nem tudhattuk előre. De azt maga Andrássy gróf is elismerte beszédében, hogy a támadás pillanatát kiszámítani nem lehet, mert hiszen éppen ez — és a támadás

helye — az, a mit az ellenfél a leggyorsabban elleplez.

— Ilyen körülmények között, — hogyan történhetett az, hogy Erdélyben nem volt kellő katonai készenlét a meglepetés esetére is?

Erre a kérdésre ő excellenciája kitérően válaszolt, ilyképpen:

— En csak a magam dolgáról felelek s a katonai készülődés részleteiről nem nyilatkozhatom.

Még a következő két kérdést intézte az újságíró a külügyminiszterhez:

1. Volt-e olyan pillanat a hadjárat folyamán, amikor meg lehetett volna közelíteni a háború végső célját: a tisztességes békét?

2. Milyen perspektívát nyithat a háború jelen stádiumában az erdélyi harcra egyrészt s az általános harctéri fejleményekre másrészt?

A külügyminiszter ezekre nézve a következő választ adta:

— Az első kérdésre az a válaszom, hogy ha fölmerült volna a tisztességes béke lehetőségének pillanata: akkor mi és Nemetség öröme megragadtuk volna. Mi véletlen harcot folytatunk és csakis a tisztességes béke kivívásáért küzdünk. Minelyt erre biztató ki-látás nyílik, egy pillanatig sem folytatjuk tovább a borzalmas vérontást. Ami pedig a másik kérdést illeti, amely az elsőbe kapcsolódik, azt hiszem, hogy Romániának készületlenül való sürgős hadba-kényszerítése az ententének nem az erejét, hanem a gyöngeségét tanúsítja. Mert micsoda Románia kisiny hadserege az entente sok millió hadaihoz képest? Ha az entente valóban oly erős volna, aminőnek hirdeti magát: mi szüksége lett volna mindarra a kényszerre, és a rengeteg anyagi áldozatokra, amit az entente hozott, hogy kicsikarja a kis Románia készületlen seregének gyöngye segítségét?... Háborúban vagyunk s jósolni nem szeretek, annyit mégis merek mondani, hogy Romániával szemben biztos és gyors sikert remélek. Hiszem azt is, hogy Románia összetörése és a mostani együttes támadásnak esekély sikere után az entente mégis csak be fogja látni, hogy a további vérontás egészen céltalan... És akkor aztán következhetik a kibonyolódás abból a szörnyű eseményből, amit világháborúnak nevezünk...

A marosvásárhelyi ügyvédvizsgáló-bizottság Nagyváradon. Tudvalevő dolog, hogy Marosvásárhely a hadszíntér közelébe esik, aminek következtében némely nélkülözhető intézmény eltávozott a városból, így az ügyvédvizsgáló bizottság is. Mivel pedig mi jogászallam vagyunk s az ügyvédek vizsgálata egy pillanatig sem szüntethető, ennek következtében az ügyvédvizsgáló bizottság a legrövidebb időn belül újra működésbe lép. Értesülésünk szerint az ügyvédvizsgáló bizottság néhány hónapig Nagyváradon fog vizsgáztatni a királyi törvényszék helyiségeiben. Az igazságügyminiszter erre vonatkozó rendelete rövidesen megjelenik a hivatalos lapban és az ügyvédvizsgáló bizottság Nagyváradra költözik.

Hunyadmegyei adóhivatalok működése. Csukay Lajos Hunyadmegye helyettes alispánja közli: A dévai m. kir. adóhivatal székhelyének megtartása mellett teljesíti nemcsak a saját, hanem a hátszegi, petrozsényi, vajda hunyadi és szászvárosi kir. adóhivatalok helyett is a vármegyei számadási ágazatok összes ki és befizetéseit. A marosillyei, illetve körösbányai m. kir. adóhivatalok továbbra is teljesítik összes szolgálataikat székhelyeik megtartása mellett. Miről az érdekelteket tudomásvétel és megfelelő eljárás végett értesítem.

Bratianu—Brat Iwan.

(Tízezer bolgár szó az oláh nyelvben.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Az oláhok egyik legerjedtebb hazudozása, az és ugylátszik ez pszichológiai terheltség náluk, hogy nemzetiségüket elnyomják. Volt hozzá bátorságuk, hogy abban a hivatalos jegyzékben, amellyel orvul hadat üzentek a monarchiának, ezt is egyik indokul használták fel. Helyén való, hogy tények alapján megállapítsuk, hogy az oláhok milyen kiméretlen és szemérmetlen módon törekedtek eloláhositani a Romániában lakó idegen nemzetiségeket.

A zsidók elnyomásával nem is kell bőven foglalkozni, azt mindenki ismeri és tudja, hogy hatvan esztendő óta Románia egész Európát bolonddá tartotta azzal az ígérettel, hogy polgárjogot ad a maga zsidóinak. Nem egyszer zsarolta meg ez idő alatt a londoni és párisi tőkészeket, akik csak úgy voltak hajlandók pénzt adni, ha a zsidókat felszabadítják. Azt azonban nem mindenki tudja, hogy Románia az ő nem oláh nyelvű keresztényeit is, főleg a bolgárokat a rabszolgáinál is rosszabb sorsra kárhoztatta.

Ismeretes, hogy a bolgár szabadságharcok alatt Braila volt a menedéke annak az intelligenciának, amely a bolgár hatóságok üldözése elől menekülni volt kénytelen. El kell ismerni, hogy a bolgár szabadságmozgalomnak az az oláh város volt a fészke. Igen kiváló bolgár hazafiak, költők, írók, szabadsághősök, szociálpolitikusok Brailában írták azokat a műveiket, amelyek a modern bolgár állam megteremtését előmozdították. Azonban 1878 óta, amikor a berlini kongresszus megalkotta az önálló Bulgáriát, siralom a bolgárok helyzete Romániában. Már pedig Bulgáriának köszönheti Románia a vallását, az írását, sőt mi több, az oláh nyelvet is, az oláh nyelv van itatva bolgár elemekkel. Ez ugyan nem tetszik az oláhoknak, akiknek egyik bogaruk az, hogy a romaiaktól származnak, de mégis úgy van, hogy körülbelül tízezer oláh gyökös szó szláv és elsősorban bolgár eredetű. A múlt századokban az oláh hivatalos nyelv a bolgár volt és vannak olyan szerződések, melyeket Magyarországgal Románia kötött és a melyek bolgár nyelven vannak írva.

Alighogy megszületett az önálló bolgár állam, az oláhok kezdtek elnyomni a bolgár nyelvet. Bezáratták a bolgár iskolákat s templomokat, eltiltották a bolgár nyelvű újságokat. Aki Romániában boldogulni akart, el kellett tagadni a becsületes bolgár nevét és a neve végére oda kellett bigyesztenie az oláh hangzás dokumentálására a „scu” szótagot.

Sokakat meglephet, ha megtudják, hogy *Bratianu miniszterelnök tulajdonképpen bolgár. Az öreg apja Gorna Oriahovicából észak Bulgáriából vándorolt be Romániába. Az apja, a mai Románia megalapítója még igen jól és előszeretettel beszél bolgárul és hiva volt a bolgár-román szövetségnek. Kelet Rumélia és Bulgária csatlakozása előtt tárgyalt Natchoviccsal, az ismert bolgár államférfival, aki akkor bukaresti követ volt és ők ketten akadályozták meg, hogy Románia nem támadta meg akkor Bulgáriát. 1913-ban, mikor Románia aljas, tolvaj módon belopódzott a Dobrudzsába, Natchoviccs levelet írt Bratianunak, amelyben figyelmezteti őt bolgár származására és arra, hogy az apja milyen becsületesen viselkedett Bulgáriával szemben. A *Bratianu* név különben rosszul sikerült eloláhositása az igaz bolgár *Brat Iwan* névnek. Bolgár származásu *Iliescu* vezérkari főnök is, akit *Ilievnek* hívtak, valamint a bolgár hadsereg főorvosa*

Stoitschescu dr., akinek az eredeti neve *Sistov* volt.

Mikor Románia a berlini kongresszuson a dobudzsai részét megkapta, azonnal a legerőszakosabb nemzetiségi politika kapott lábra, sőt még a bolgárok ingatlanait is eltulajdonították. Tény az, hogy a mai napig sines az oláh parlamentben dobudzsai képviselő.

A lisztől — a halottaskamráig.

(Arad közgyűlése.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Csendes lefolyású közgyűlést tartott ma Arad város törvényhatósági bizottsága *Kintzig* János főispán elnöklésével. *Lős* Rezső helyettes polgármester jelentette, hogy Miskolc város törvényhatósági bizottsága feliratot intézett a kormányhoz az összes elsőrendű élelmi és életszükségleti cikkek országos maximálása érdekében a hasonló felirat készítésére kérte fel a társtörvényhatóságokat. A város tanácsa azt javasolta a közgyűlésnek: *térjen az átirat fölött napirendre*, mert Arad város közgyűlése már külön-külön több alkalommal feliratot intézett a kormányhoz a fontosabb életszükségleti cikkek maximálása érdekében, azonban a kormány nem teljesítette a kérelmet. Ezért a tanács nem látja célszerűnek, ha most összegezve kéri a közgyűlést, amit a minisztérium már részletekben elutasított.

Múlek Lajos dr. véleménye szerint nem volna helyes, ha Miskolc átirata felett napirendre térne a közgyűlés.

Meglehet — mondta, — hogy a kormány már külön-külön elutasította a város felterjesztéseit, azonban akkor, amidőn e kérelmeket egy csomóba fűzve terjeszti valamelyik törvényhatóság a kormány elé, akkor kötelessége Aradnak is támogatni a feliratot. Ha egyszer, vagy kétszer nem is tált meghallgatásra a törvényhatóságok ezirányú felterjesztése, azért nem szabad abbahagyni az akciót, mert a kormány egyszer mégis csak be fogja látni, hogy jogos a városok ebbeli kívánsága és előbb-utóbb maximálni kénytelen a fontosabb iparcikkek árát is. Addig kell ostromolni a kormányt, amíg teljesíti a kérelmet, mert a minisztérium süket fülei egyszer mégis csak kinyílnak.

Varjassy Lajos polgármester *Múlek* felszólalására kijelenti: tekintettel arra, hogy akkor, amidőn Arad a kérdéses ügyben feliratokat intézett a kormányhoz, Miskolc mindig támogatta a kérelmet, tehát most viszonzzuk Miskolc előbbi támogatását és mi is pártoljuk az ő feliratát. Ezért ajánlja *Múlek* javaslatának elfogadását. A közgyűlés erre elhatározta, hogy felír a kormányhoz össz-elsőrendű életszükségleti cikkek árának országos maximálása érdekében.

Ugyancsak a helyettes polgármester jelentette: *Varjassy* polgármester feliratában már tudtul adta a minisztériumnak, hogy a legújabb összeírás szerint Aradnak a jövőben 55 waggon lisztre van szüksége havonként és az eddigi 32 waggon liszt semmi esetre sem lesz elég. A polgármester feliratában részletes és megfelelő színekkel cselelt a lisztellátás körül eddig tapasztalt kellemetlenségeket és remélhető, hogy a Hadi Termény ezután ki fogja utalni a lakosság ellátásához szükséges lisztet. Az előadó javasolta, hogy a közgyűlés vegye tudomásul a polgármesteri jelentést.

Múlek Lajos dr. e tárgynál szóvateszi, hogy bár *Kintzig* János főispán, valamint a városi tanács mindent elkövetett a bajok orvoslása érdekében, még mindig sok kívánni-

valót hagy hátra a lakosságnak lisztrel való ellátása. Ezután felemlítette, hogy a hatósági lisztüzletekben uralkodó rendszer sok zavart okoz. Ugyanis egyes városrészek lakói nem jutnak liszthez akkor, amikor a másik kerület polgárai akadálytalanul megkapják lisztjüket. Jogos kritikában részesítette ezután a lisztjegyekkel való gazdálkodást is és rámutatott arra, hogy azok, akik esetleg két-három napig saját hibájukon kívül nem válthatják be lisztjegyüket, később nem érvényesíthetik eme jogukat.

Lős Rezső válaszolva beismeri, hogy eddig tényleg történtek hibák, mert tájékozatlannak voltak e tekintetben: egy-egy kerületben hány családnak van szüksége hatósági lisztre. Ez a miséria azonban a jövőben meg fog szűnni, valamint gondoskodás történik arról is, hogy a lisztjegyek érvénye meghosszabbíttassék. Különben, ha valaki eddig is be tudta igazolni, hogy el nem használt lisztjegyére lisztet kapott kölcsön, akkor a polgármester utólag érvényesítette az illető lisztjegyét.

A ségai külvárosban tudvalevőleg ingyen, vagy olcsó telket kaptak a munkások családi házak építésére. Közbejött akadályok miatt azonban sokan nem tudták felépíteni a házakat és arra kérték a közgyűlést: adjon haladékat a házak elkészítésére. A városi tanács javasolta a közgyűlésnek, hogy adja meg a kért haladékat a munkásoknak.

Faragó Rezső szóvateszte, hogy a ségai munkástelep lakhatatlanná válik akkor, amidőn esőzések következtében a talajviz elönti a házakat és az egész telepet. Szükségesnek tartaná, hogy *Levezető* csatornát készítsen a város, mert ha már ajándékot adott a munkásoknak, akkor tegye lehetővé, hogy azt az ajándékot használhassák is. Ezt közegészségügyi okok is indokolják, mert a telep előbb-utóbb ragályfészekké változik.

Nachtnébel Ödön városi főmérnök azt válaszolta erre, hogy a bajon csak a telep feltöltésével lehet segíteni.

Fábry Sándor dr. szerint a kérdés felett nem lehet egyszerűen napirendre térni.

— Ez olyan fontos közegészségügyi kérdés, amely az egész város lakosságát érdekli. Ha a város területén olyan fókusa található a ragálynak, amilyen a ségai munkástelep, akkor ezen az állapoton sürgősen segíteni kell, mert ezt az Arad fejlődéséhez fűződő kulturális igények feltétlenül indokoltá teszik. Az ott keletkező ragály veszéllyel fenyegeti az egész lakosságot. Javasolom: *rendeljen el a közgyűlés helyszíni szemlét* és e szemle eredményétől tegyék függővé a teendőket.

A közgyűlés magáévá tette *Fábry* dr. indítványát.

Ezután a helyettes polgármester előadta, hogy a temető halottaskamrájának kibővítése szükségessé válik. A 6630 korona költséggel készülő átalakítással járó munkálatokhoz való hozzájárulását kéri a közgyűlésnek. *Varjassy* Lajos polgármester szükségesnek tartaná, hogy a munkához még a közgyűlési határozat belügyminiszteri jóváhagyása előtt fogjanak hozzá, mert a *mostani viszonyok szükségessé teszik az új halottaskamrát*. A közgyűlés elfogadta a javaslatot és még néhány kisebb ügyet tárgyalt le.

Harctéren levő katonáknak

a legkedvesebb és legalkalmasabb ajándék egy hazuról érkező hír-lap. Az „ARADI KOZLÖNY”-t a táborba minden aradi katona olvassa.

Nehéz harcok a Zlota-Lipa mentén.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Budapest. A sajtóhadiszállásról jelentik: Nehéz harcokat vívunk az oroszokkal a Zlota-Lipa mentén. A harc tíz nap előtt kezdődött és a folyó átkelést akarják vele kieroszakolni az oroszok, akik nem annyira Brzezanyt szeretnék elfoglalni, hanem inkább a galíciai frontból erősen kidudorodó részt akarnák legyámulni.

A leghevesebb küzdelem abban a keskeny szögben volt, melyet a Zlota-Lipa a beléje torkoló Ceniówka-patakkal Brzezany város közvetlen közelében alkot.

Az orosz erőfeszítés heves tüzérségi előkészítéssel szeptember 2-án, szombaton kezdődött. A tüzérség munkáját este gyalogsági támadás követte, mely a mieink hősi ellentállásán hamarosan megtört. A visszaözlő orosz oszlopok az éjjel nem is tettek újabb kísérletet s csak a tüzérség nyugtalanította szüntelenül állásainkat. Szeptember 3-án hajnalban hallatlan heves lett ismét a tüzérségi tűz s hat órákor tényleg új rendkívül erős támadásra indultak az oroszok. Hiteles adatok szerint hat orosz ezred legalább 17 zászlóaljjal támadott. A keskeny fronton a tartalékokat is készenlétebe helyezték, a remélt áttörés kiszélesítésére. Az ellenség nem kételkedett a sikerben, amit az is bizonyít, hogy a 327 méteres magaslattól keletre a völgyben nagy lovas kozáktömegeket vontak össze. Az ellenséges rohamoszlopok Ceniówka völgyéből és a zolnovkai erdőből törtek elő és előzöltek az egész dombsort. Tüzérségünk azonnal elárasztotta az oroszokat tüzzel s oda-szegezte őket a lejtőkhöz, melyeken lerohanni készültek. Különösen nagy hatást legnehezebb mozsaraink értek el. Egyik lövedékük Zolnovka falu kijáratánál zárt oszlopban előrenyomuló orosz századba csapott. A foglyok vallomása szerint a század 220 főnyi legénységéből mindössze nyolcan menekültek meg.

A támadók még sem tágitottak, s bár óriási áldozatok árán, eljutottak fedezékeinkig, ahol aztán rendkívül elkecsereedett kizűtusa kezdődött. Az egyes árokrészekbe benyomult az ellenség és a hős védőknek a lenyugzó tulerő elől hátrálniuk kellett. A védősereg Potutori és a Lizonia-erdő között előbb a második állásba vonult vissza. Két ágyut a Lizonia-magaslaton gránát teletalálát ért. A német kezelőlegénység azonban még sem hagyta az ágyukat sorsukra, hanem azokat a legnagyobb golyózáporban a gyalogsági állás mögé vontatta. A harc egész napon át dühöngött. Este a mieink ellentámadásba mentek át s az oroszoktól visszafoglalták az első állás részeit. Új állásaikban az ellenfelek egész éjszakán át farkasszemet néztek egymással, de támadásra mindkét fél kimerültsége folytán nem került sor.

Ötödikén hajnalban négy órákor friss tartalékok, pompás bajor zászlóaljok érkeztek. Kevéssel azután vastag reggeli ködben új támadás kezdődött. Az első állás megszállott részeinek visszafoglalására két irányban törtek elő az osztrák-magyar és bajor csapatok. Az egyik részük a brzezanyi erdő felől, a másik délkeleti irányból. Az osztrák-magyar csapatok ugyanekkor délről hirtelen is támadtak. Az első támadó lendület az oroszokat csaknem valamennyi meghódított állásból kisodorta. Mindenünnen eredeti állásába özlött az ellenség, csak a támadó front legdélibb szárnyán emelkedő magaslat maradt a kezén, ezer lépés szélességű fedezék-vonalával. Megtartás az oroszok hallatlan áldozatokkal járt. Ötödikén délben,

majd délután félhárom órákor tüzérségünk tíz tíz percig hatalmas tüzet zúdított az árokra. Az egyre-másra becsapó gránátok és a fehér habfelhőben robbanó srappellek füstje sokáig megült a dombon. Az ágyuzás töretlen erő hatását tette és a támadástól tartó ideges ellenség oldalán csak a puskákat és a gépfegyvereket szólaltatta meg. A támadás azonban csak este hét órákor következett el. Félóra hozsaszat pergőtűz heveségével lötte a tüzérség az orosz árokokat s még dörgött az ágyuzás, mikor gyalogságunk rohamra ment. Az ellenség nem várta meg, míg mieink elérék állásaikat, hanem kilépett a fedezékekből és ellenrohamra indult.

A félton a két állás között csaptak össze a tömegek. Gyilkos kezűtusa kezdődött. A közeli harc teljes óran keresztül dühöngött változó szerencsével. Hol az oroszoknak kellett tágitaniuk, hol a mieink hátráltak néhány lépéssel. A helyes pillanatban harcbevetett tartalék a küzdelmet javunkra döntötte el. Az ellenség megtántorodott, sorai megbomlottak, azután rendetlen futásban visszavonult régi állásain át a Ceniówka-patak tulsó partjára, ahol beásta magát. Újabb támadásra aligha gondol, mert a rendes orosz méreteket is meghaladó veszteségei igen megviselték. A veszteséget három ezredre, majd tízenkétezer emberre becsülik, a kezünkre jutott hatszáz fogoly beszámításával.

Aradról eltűnt szebeni pénzüntézet.

(Országos körut a Lumináért.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Az erdélyi menekülés történetéhez tartozik ez az eset is.

Két nagyszebeni urinő érkezett a mai vónattal Aradra. Menekülésük előtt minden vagyoniukat, értékpapírjaikat a szebeni Lumina trezorjaiban helyezték el, amely takarékpénztár voltaképpen az Albina fiókintézete.

Midőn menekülésre került a sor, mindenki azt vitte magával, ami épen kezéig akadt s így a két urinő is a kanári madarat mentette meg. Ami kis pénzük volt, azzal Pozsonyba mentek, ahol családi összeköttetések révén egy kis nyugalmat reméltek.

Néhány koronájuk azonban csakhamar elfogyott. Akkor jutott eszükbe, hogy mi sem könnyebb, mint pénzükhöz jutni; csak el kell menniük a Lumina pénztárnokához, aki rogtan kifizeti nekik azt az összeget, amelyre szükségük van.

Ez a gondolat örömmel töltötte el őket s nagy megkönnyebbülést okozott gondterhelt sziveiknek.

— Menjünk tehát a Luminához, mondotta a fiatalabbik.

— Igen, de hol van most a Lumina? — kérdezte az idősebb.

— Az ám! Hiszen az is elmenekült Nagyszebenből.

— De hová? Az ország melyik sarkába? Nagyváradra? Aradra?... A bizony, írjunk aradi ismerőseinknek, ők talán tudnak valamit az elmenekült intézetről.

A levél csakhamar meg is érkezett Aradra H. K. magántisztviselőhöz, ki emlékezett, hogy két héttel ezelőtt olvasott valamit az Aradi Közlönyben a Lumináról. Feljött szerkesztőségünkbe, megkereste az illető lapszámot, mely-

ben a nagyszebeni elköltözött pénzüntézetekről volt szó és elküldte Pozsonyba rokonainak.

Az Aradi Közlöny' cikkét, melyben megírtuk, hogy a nagyszebeni pénzüntézetek a Magyar Kereskedelmi Bankban találtak menedéket, időközben átvette a Pesti Hírlap is s most ennek alapján a két urinő Budapestre utazott.

A Magyar Kereskedelmi Bankban azonban meglepetés várt rájuk. Azt a felvilágosítást kapták itt, hogy a nagyszebeni bankok ott vannak a Lumina kivételével mind s egyéb felvilágosítást nem is tudnak adni annál a közleménynél, amely a Pesti Hírlapban megjelent. A Pesti Hírlapnál az Aradi Közlöny cikkére hívták fel a hölgyek figyelmét, mint eredeti forrásra.

Mit volt tenniük? Tovább kellett kutatniuk a bank után. Leutaztak Aradra, ahol hosszas kutatás után megállapították, hogy a Lumina az aradi Victoria takarékpénztár helyiségeibe költözött.

Elképzelhető volt a hölgyek öröme. Végre meg van a kis guruló intézet. Gyorsan fel a Victoriához! S a két nő örömpesze állított be ma délelőtt Raicu Sebő bankigazgató szobájába.

— Mivel szolgálhatok a hölgyeknek? — kérdezte ez előékenyen.

— A pénzünkért jöttünk igazgató ur.

— Szabad kérem a hölgyek nevét s takarékpénztári könyvecskéiket.

— A könyvecskéket bizony Szebenben feledtük, de ez nem lesz akadály, mert a Lumina igazgatója ismer minket.

— A Lumina igazgatója? kérdezte elámulva Rajku, de hiszen ez itt az aradi Victoria pénzüntézet s a hölgyek bizonyára tévedésben vannak.

— Dehogy is, úgy értesültünk, hogy a Lumina a nagy menekülésben ide költözött az önk szárnyai alá...

Rajku elgondolkozott.

— Csakugyan volt itt a Lumina podgyása közvetlenül Szeben kiűritése után. Ugy emlékszem három napig tartózkodtak itt, aztán felszedték a sátorfájukat és tovább állottak. Igazán nem vagyok abban a helyzetben, hogy a Lumina jelenlegi tartózkodási helyéről felvilágosítást tudjak adni.

A két nő kétségbeesetten nézett össze:

— Hát hol keressük most a Luminát?! Az ország egyik szélétől a másikig jöttünk utána, s most újra eltűnt a szemünk elől...

— Talán Nagyváradon tessék utána nézni, szolt jó lelkűen a bankigazgató, de az is lehet, hogy Szegeden, vagy Kassán...

S a két nő elindult földkörüli útjára, a rejtőzködő kis hamis pénzüntézet után...

LEGUJABB.

Reggel 3 órákor érkezett jelentés.

Krisztiánia. Az Aftenponsten szerint Briand francia miniszterelnök a hadügyminiszterrel és a tisztekkel ideérkezett és útját folytatja Haparaden keresztül Pétervár felé, ahol haditanácson fog részt venni.

Genf. Párisban váratlanul összehívta a védelmi tanács az athéni ügyek megbeszélésére. Joffret és Casenaut a főhadiszállásról Párisba hívták.

Rotterdam. Egy csaknem teljes Fekete tengeri orosz flotta befutott Konstanzába a közös orosz-román flotta akció megkezdésére Bulgária ellen.

Pogromok Romániában.

— Távirati tudósítás. —

Szófia. Károly Ferenc Salvátor főherceg főhadnagy hétfőn a bolgár főhadiszállásra érkezett, ahonnan a bolgár-román frontra utazik.

Stockholm. Moldvában — orosz mintára — zsidóüldözések vannak folyamatban. A férfiakat a háború első napjaiban a frontra vitték. A csőcselék Jassyban és Botosaniban megrhanta és kifosztotta a zsidók házeit. Botosaniban a fosztogatásban a osendőrök is részt vettek, akik sehol se kísérelték meg a tömeg megfékezését. Jassyból busz leggazdagabb zsidó kereskedő feleségét tuszul elhurcolták. Két zsidónagót a tömeg szétrombolt. Galacban, Brallában, Ismailban orosz katonák is részt vettek a pogromban, sőt borzalmas cselekedeteikkel felülmúlták a többieket. A zsidó nőket, az aggokat német barátsággal vádolták meg, házaikból kihurcolták s az utcán agyonverték őket. Orlova zsidóságát megtizedelték.

Szófia. Az első bolgár-orsz. összejelentésből rendkívül jellemző, hogy az oroszok bolgár zászlót lengettek s a zenekaruk a bolgár himnuszt, a „Summi Maricát” játszotta. Így akarták a bolgárokat megadásra szólítani. A bolgárok fényes szuronytámadással válaszoltak s az oroszokat visszavetették. A román lovasság és gyalogság oldalba kapta a bolgárokat, de rendetlen visszavonulásra kényszerítettük és vad futásban kerestek menedéket.

Szófia. Az elfogott román katonák mondják, hogy jóval a hadüzenet megtörténte előtt a garnizonokban inspi-

ciáló tábornokok kihirdették a bekövetkezendő háborút a monarchiával. A bolgárokkal való háborúra senki sem számított. A bolgárok támadásai páni félelmet idéztek elő a románok sorai-
ban. A tiszték és legénység egyaránt megrémültek. Legutóbb újabb három-ezer foglyot ejtettünk, nagymennyiségű élelmiszert és négyszáz vagon gabonát zsákmányoltunk.

Zürich. Románia nem fajrokonainak a magyar iga alól való felszabadításáért, hanem kapzsi anyagi érdekből kezdett velünk háborút. Ezt bizonyítja az Epocában, Filipescu lapjának egy cikke, amely a következőket mondja: Behozatali államból, kiviteli állammá akarunk lenni. Románia gazdasági függetlenségét pedig csak Erdély meghódításával érheti el. Hogyha a monarchia román lakta területeit megszerzi, nemcsak gazdag termő földet, de olyan értékes bányákat is kap, amelyek virágzó nemzeti iparunk kifejlését lehetővé teszik. Bánát, Hunyadmegye és más magyar vidéknek szénbányái a már meglévő román petroleum forrásokkal elég anyagot adnának ahhoz, hogy egész iparunk számára a vas, réz és fém áruk egész nyersanyag szükségletét fedezzük. A román állam értékes és állandó javadékhöz jutna az erdélyi-óriási erdőségek birtokában, melyek nemcsak Románia, de a többi balkán államok szükségleteit is ellátnák. A fa lehetne Románia legfontosabb kiviteli cikke, melyhez, ha hozzávesszük még Erdély nagy gabona termését, elképzelhetővé lesz, hogy milyen kincset jelent Romániának Erdély birtoka, amelyre feltétlenül szüksége van.

vigyázó két őrnek és amíg a tisztt az őrséggel őrzés alatt volt, mind a négyen, az oláh katonákkal együtt, megszöktek.

Baross Ferenc dr. főispán a megyébe menekültekről.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

A kormány intézkedéseinek megfelelően ma már Aradvármegye területén is teljes befejezést nyert a Hunyad- és a Krassómegyéből ide utalt menekültek elhelyezése. A hadihelyzet hála kiváló hadseregünknek olyan, hogy valószínűleg a két vármegye evakuálása is befejeződött és már áttekinthető képet alkothatunk az Aradmegyében letelepült menekültek számáról és helyzetéről.

Baross Ferenc dr. Aradvármegye kiváló főispánja személyesen intézte az oláh invázió eme áldozatainak sorsát. Ez mindennél többet mond. Ez azt jelenti, hogy egy érző szívű, erélyes kezű, nagy koncepciójú férfiú intézkedett, aki együtt érzett a szenvedőkkel és aki mindent ott volt, ahol könyeket kellett száritani és ahol elesetteket kellett támogatni.

Az Aradi Közlöny munkatársának ma alkalma volt beszélni Baross dr. főispánnal, aki a megye területén levő menekültekről ezeket mondotta el:

— A kormány tudvalevőleg Aradmegyébe csakis Hunyad- és Krassó-Szörénymegyei menekülteit utalta. Krassó-Szörénymegyei menekülteit azonban nem jöttek még el és valószínűleg nem is fognak jönni, mert megyéjük felső részén kaptak helyet. Mindössze nyolcvanöt cigányt hoztak innen hozzánk s ezeket O-Szentannán, az ottani cigánytelepen helyeztük el. Ezekkel együtt a megyében a mai napig 4380 menekültet helyeztünk el. A menekültek elhelyezése egy tervezet szerint történt. S meglehetünk nyugodva, mert e tervezet szerint a megyében huszonötezer menekültet is el tudnánk helyezni. Ezt a 4380 menekültet O-Pécska, Magyar-Pécska, Szamlak és Eleken helyeztük el. Legfőbb gondunk természetesen arra irányult, hogy sohol se zsúfoljuk össze ezeket a szerencsétleneket. Az említett községek egy-egy házában helyeztünk el egy-egy menekültet.

— A menekültek naponként egy korona térítményt kapnak, melyet a belügyminisztérium utalt ki részükre. Ezzel fedezik ellátásukat. De e mellett keresnek is. A községekben lakásadójuknak földjén többnyire napszámos munkát végeznek. Szigoruan ellenőriztetem, hogy ezeket a munkákat megfizessék nekik, nehogy a lakók a lakásért való kiuzsorázatásnak legyenek kitéve. A szigorú ellenőrzés, úgy gondolom eredménnyel járt, mert eddig a menekültek a vármegye területén sem hatóság, sem más ellen panaszt nem tettek.

Amikor tudomására jutott a főispánnak az a panasz, amit pár nap előtt az Aradi Közlöny szavá tett, Baross Ferenc dr. azonnal érdeklődött az ügy iránt és arra a meggyőződésre jutott, hogy az a hatóság, mely az ügyben eljár, dolgát pontosan végezte el, úgy, hogy panaszra egyáltalán nem adott okot. A szóban forgó község jegyzője mindent megtett, ami az ő hatáskörébe tartozott. Aradra kellett küldenie azokat az asszonyokat, akik elvesztett házi állatjaikat keresték, mert csak itt tudták felderíteni, hogy a vonat hová vihette azokat.

Élőintetés. Messer Sándornak, a 33. gyalogezred tizedesének a király az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért a II-od osztályú vitézségi érmet adományozta.

Oláhok Csernahévizen.

(A jegyző egy őrzés alatt.)

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Issekutz Aurél, Krassó-Szörénymegye alispánja, akit az oláh hadüzenet Orsovában ért és onnan intézte a közigazgatás teendőit, beszélgetett egy újságíróval, kinek a következő új adatokat mondotta el a nagy eseményekről:

— Az oláhok szeptember elsején, pénteken délelőtt 11 órakor jutottak el Orsova elé a Cserna hidjához. Ekkorra már a város lakosságát az uszályhajók elszállították. Őt nagy uszály állott rendelkezésünkre, amelyen személyeken kívül ingóságokat is biztonságba tudtunk helyezni. Egy másik része a lakosságnak kocsin menekült a Széchenyi-uton Duna-
orbád felé. Szeptember 3-án már azonban teljesen ki volt ürítve a város, alig maradt vissza egy pár ember.

Igen érdekes, amit az alispán Adakaleh szigetén lakó törökökről mondott. Helyükön maradtak ezek a derék emberek mindaddig, míg csapataink meg nem jelentek a szigeten és tűz alá nem vették az Orsova felé nyomuló ellenséget. A hatóság mind a 650 törököt idejekorán biztonságba akarta helyezni, azonban már csak 220-at tudtak elszállítani. Ezeket Omoldovára vitték és a selyemgombolyítógyárban helyezték el. A belügyminiszter külön gondoskodott róluk és a krassó-szörénymegyei főispán utján pénzt osztatott ki közöttük.

Issekutz alispán ezután egy rettentő epizódot mondott el, amely az oláh tiszték és katonák bestiálítását állítja kellő világításba. Gyü-

lölettel viseltetnek ezek az emberek minden iránt, ami magyar. És ezért minden kommentár nélkül álljanak itt az alább megtörtént tények:

— Egyetlen egy oláh patrulnak sikerült egy alkalommal Csernahévizre benyomulnia. Az őrzés foglyul ejtette Gál Sándor községi jegyzőt és magával cipelte a Meterics hegyre, a melyen az őrzés parancsnok tiszt várakozott visszatérő embereire.

— Te magyar kutya, förmedt rá a jegyzőre — tudod-e, hogy perced meg vannak számlálva? Meg fogsz döglenni, úgy mint a többi magyarok, akik a kezünkbe esnek.

A jegyző homlokára kiült a halálizzadtság, mikor megtudta, hogy azzal vádolják, hogy polgári ruhába öltözött osztrák-magyar tisztnek tartják.

— No ne rémegj, nyugodj meg, próbálta „megvigasztalni” őt az oláh tiszt, nem fogsz azonnal meghalni. Először csak az egyik szemedet vesszük ki, csak azután a másikat.

Az oláh katonák Gaál jegyzőt néhány lépésre hátrább vitték és elkezdtek sirt ásni. A jegyző borzasztó, fellehetetlen pillanatokat élt át és csak a véletlennek köszönheti menekülését. Egy községbeli esküdt, Damzeszku Péter, egy rendkívül tisztességes oláh parasztember, aki az oláh katonák közt szabadon mozgott, minden készpénzét odaadta a jegyzőre

Magyarország és Ausztria vérvesszesége.

Interpellációk. — A miniszterelnök a megsértett magyar zászlóról.

— Távirati tudósítás. —

Este hét órakor tért át a képviselőház az interpellációkra.

A folyosón elterjedt annak a híre, hogy az ellenzék nem fészegte kényes témákat, mert a vita során hallgatólagos megegyezés jött létre, hogy Andrássy és Apponyi indítványait három nap alatt letárgyalják, azután döntenek az elfogadás, vagy az elutasítás felett. Allitólág Károlyiék viharos jelenetekre készülnek, ki akarják kényszeríteni a parlamentnek királyi kéziratral való elnapolását. A kormánynak azonban nincsen szándékában az elnapolás.

Elsőnek Ráth Endre interpellált a katonatisztek házassági kauciójának kérdésében. Választ nem kapott.

Utána Urmánczy Nándor elmondja, hogy a lemergi 30-ik gyalogezred póttestének tisztikara Salgótarjánban március 15-én az ipartestület házárol, ahol lakomát adtak, levétette a kitűzött nemzeti lobogót. Április 11-én pedig ugyancsak levétette a lobogót az ezred karnestere. Kiváncsi, mikor fognak kitűntetést kapni, mert a feljelentés az ipartestület részéről megtörtént. Felolvassa az Armeé Zeitung Kossuth gyalázó cikkét. Elmondja, van egy adjusztirung komiszió, mely teljesen egyforma ruhába akarja bujtatni az osztrák és magyar ezredeket. Ha ez igaz, akkor jobb, ha az adjusztirung komiszió részére egyforma kényszerzubbonyt készítenek. Honvédekkel egészítik ki a közös ezredeket. A hadügyminiszter rendelkezik a honvédséggel is. Magyarország vérvesszesége felülmúlja Ausztriáét. Hadseregünkben a hadvezéreket protekció szerint egyesítik. Az egész gépezet hibás és tehetségtelenek mozgatják. Centrálista hadsereget akarnak létesíteni és lassankint eltűntetik a nemzet rettenetes véráldozatait, amelyet azzal háláltak meg, hogy Erdélyt védtelenül hagyták. Rendü-

letlenül bízom a magyar nemzet szebb jövőjében és azt a kérdést intézem a miniszterelnökhöz, hogy hajlandó-e a honvédséget és a közös hadsereg magyar alkotóelemeit egyesíteni és magyar nemzeti hadsereget létesíteni.

Az interpellációra Tisza István gróf miniszterelnök válaszolt. A salgótarjáni zászló afférről eddig nem volt tudomása. — Most értesülök róla először — mondotta a miniszterelnök.

Hogyha ez igaznak bizonyul, mivel már előre elítélendő a tisztek magartartása, elnyerik büntetésüket.

A ruházat egyformaságának kérdéséről annyit mondhat, hogy az egyenruházatban az egyszerűséget juttatják érvényre és elhagyják a cifraságokat. Mindazonáltal úgy a honvédség, mint a magyar ezredeknél meg lesznek a külön ismertető jeleik. A vérvesszeségeket illetőleg megállapítja, hogy az eddigi adatok alapján Ausztria vérvesszeségei nagyobbak. (Ugy van: közbeküldések jobbról. Ezek nem vérvesszeségek, csak veszteségek — kiáltják az ellenzékiek oldaláról.)

A miniszterelnök kijelenti, hogy nem az eltűntekről és foglyokról kimutatott adatokról beszél, hanem az elesettekről és sebesültekről. Késégen felül megállapítja, hogy az ausztriai csapatok ép olyan vitézséggel és épp oly véres veszteségekkel harcoltak, mint a mieink.

Urmánczy a választ nem vette tudomásul, de a Ház igen.

Bosnyák Géza a petroleum hiány és az árspekuláció miatt interpellál, amire Harkányi János kereskedelmi miniszter kijelenti, hogy petroleum készleteink a román források nélkül is elegendő. Az árdragító üzemeknek pedig idejében elejét veszik.

Az ülés fél kilenc órakor ért véget.

HIREK.

— **A főhadparancsnok' a menekülteknek.** Budapestről táviratozza tudósítónk: Frigyes főherceg és neje negyvenezer koronát adott az erdélyi menekültek részére.

— **Csak nyitott levelet továbbít a posta.** Augusztus 27-én a katonai postai cenzura figyelmeztette a közönséget, hogy a saját érdekében is, a leveleit nyitottan adja fel. Minthogy később egy kiegészítő rendelet azt mondotta, hogy egyes cégek és intézmények zárt leveleket adhatnak fel, a közönség ezt úgy értelmezte, hogy most már minden levelet le lehet ragasztani. A cenzura-hivatal ezután ismételtén figyelmezteti a feladókat, hogy az augusztus 27-iki rendelkezés teljes épségében fennáll és a posta csak a nyitva feladott leveleket továbbítja és a zártakat visszatartja, a levél írónak visszaküldi. Ezért helyesen cselekszik a közönség, ha szigorúan ragaszkodik a rendelethez és ezzel úgy a maga, mint a cenzura-hivatal helyzetét megkönnyíti.

— **Szebenmegye — Zomborban.** A nagy-szebeni alispáni kirendeltség hivatalát a mai napon Aradról Zomborba helyezte át.

— **Uj rendőrfogalmazó.** Arad város törvényhatósági bizottsága ma délután tartott közgyűlésében töltötte be Kovács Antal gáji rendőrkapitánnyá történt megválasztásával megüresedett hadnagyi állást, melyet a város tudvalevőleg fogalmazói állásra szervezett át. A választás nagy küzdelem közepette folyt le. Összesen nyolcvannégy szavazatot adtak le, melyből negyvenhárom szavazatot kapott Véber Arpád és negyvenegy szavazatot kapott Kristófy István dr. E szerint két szavazattal Véber Arpádot választották meg. Az új fogalmazó most katonai szolgálatot teljesít.

— **Halálozások.** Szende József hírlapíró, a „Pesti Napló” munkatársa, Budapesten 52 éves korában elhunyt. A korán elhunyt hírlapírót Aradon is jól ismerték, hosszabb ideig egyik itteni lap munkatársa volt. Halálát felesége, gyermeke és édesanyja, özv. Samson Izsóné gyászolja, valamint bátyja, Samson Andor hadnagy, aki jelenleg orosz fogoly.

Bodor János, Szászvárosból Aradra menekült református lelkész felesége, Bodor Jánosné, 13-án éjjel rövid szenvedés után elhunyt. Halálát nagyszámú családja gyászolja. Temetése Aradon, a felső temető halottas csarnokából lesz 15-én.

— **Az aradi ltr. hitközség elöljárósága** közönségre teszi, hogy a zsinagógai imaszékek bérbeadása t. hó 14-én, csütörtökön veszi kezdetét. A régi bérlők joga t. hó 22-ik napjának déli 12 órájáig tartatik fenn.

— **Gimnázium, reál és polgári fiú és leány iskolai** használt tankönyvek nagy készlete augusztus 1-én Pina cégénél, Weitzer-u. 455

— **Adományok az erdélyi menekülteknek.** Az erdélyi menekültek segélyezésére Arad sz. kir. város főispáni hivatalába a következő adományok folytak be: Báró Bánhidya Antalné 100, Czédly Károly dr. 50, özv. Nikolets Péterné 20, Ferenczi Vilmos Borossebes 20, Zimmermann Ignác és neje 20, ifj. Ozeiler István újabb adománya 50, Kohn Mór Szelénd 50, Gonda nővérek gyűjtése 30, Hasszinger-utcai kórház gyűjtése 20 korona.

— **Olasz fogságba jutott aradiak.** Knizse Jenő a következőket írja olasz fogságból: Az izonsói csatában a következő aradi és aradvideki honvédek hadifogságba jutottak: Kérjük a nevek szíves közlését. Tisztelettel: Papp György főaltiszt, Battonya, Kohut Lajos szakaszvezető, Arad. Panyik Andor szakaszvezető, Arad (Borossebes), Knizse Jenő, Arad, Werkmann Gellért, Arad (Borossebes), Sugár Gyula, Budapest, Botnár István, Arad.

— **Az Aerowasch légnomásu mosógép** soha sem rozsdásodik. Kezelése igen egyszerű. Kiméli a ruhát és a kezeket, mert légnomással sajtolja ki a szennyet. 70 százalék szappant, tüzelő anyagot és időt takarít meg. Gyakorlati bemutatás minden csütörtökön délután 5 órakor Magyar Ferenc gazdasági géptelepében Arad, Zrínyi-u. 6. Főraktár: Aerowasch légnomásu mosógép vállalat Budapest, VII. Erzsébet-körut 35. A gép ára 24 korona. 181

— **A rejtély.** (Magyar film szenzáció az Urániában.) A színház gondosan összeválogatott műsoraiban nemesak változatosságra törekszik, hanem gondoskodik arról is, hogy minden hazai újdonság mielőbb a közönség elé kerüljön. Amde ebben is óvatos, mert csak a legjavát hozza és nem elégszik meg ázzal, hogy valami magyar termék és értéket keres ebben is. A mai kép művészi szempontból megüti ezt a mértéket, mert kiállításában, rendezésében tökéletesen szép és elsőrangú. Mellette egy kiváló külföldi attrakció. A fekete kéz „cimű bohóság gondoskodik a közönség. — *Francesca Bertini*, akita közönség már rég kegyeibe fogadott és aki az „Odette” óta kimondottan az aradi közönség kedvence, legközelebb a „Karlófia hölgy” Dumas mesterműben fog fellépni az Urániában.

A balázsfalvi érsekség költözése.

— Az Aradi Közlöny tudósítójától. —

Radu Demeter nagyváradi görög katolikus püspöknek előkelő vendégei vannak az elmúlt éjszaka óta: Mihály Viktor balázsfalvi görög katolikus érsek-metropolita érkezett Nagyváradra a balázsfalvi görög katolikus káptalan tagjaival.

Az oláhok betörése folytán — ugyanis — hadászati érdekből szükségessé vált az alsó fejmegyei Balázsfalva kiürítése, ami tegnap történt meg. Ennek folytán kénytelen elhagyni székhelyét Mihály Viktor, a gyulafehérvári-fogarasi görög katolikus oláh érsek-metropolita is, akit Nagyváradra tegnap éjjel fél 12 órakor hozott az erdélyi vonat.

A balázsfalvi érsek-metropolitát a nagyváradi pályaudvaron Mangra Vazul nagyszebeni görög keleti metropolita érsek fogadta rövid üdvözlő beszéddel, amiben egyaránt kifejezést jutott a vendégszeretet és a hazafiság is.

Hangsúlyozta, hogy megjelenésével is dokumentálni akarja azt, hogy a mai időkben nincs se politikai, se felekezeti különbség: a görög keleti és görög katolikus oláhság teljesen egységes a hazafiság érzésében s a magyar haza védelmében össze van forrva a magyarsággal. Románia épen oly ellensége most minden magyarországi oláhnak, mint a magyarságnak. Ez érzésektől és gondolkozástól áthatva: szíve mélyéből üdvözlö az érsek metropolitát és káptalanja tagjait, kívánva, hogy vendégszerető körükbe érezzék magukat jól mindaddig, míg remélhetőleg vitéz hadseregünk fegyvereink győzelme minél hamarabb lehetővé teszi számukra, hogy székhelyükre visszatérjenek.

Az üdvözlés után Mihály Viktor néhány megleghangú szóval köszönte meg a szívélyes fogadtatást, majd kocsiakra ült az érkeztettek társasága és a görög katolikus püspökség

FOG- tőmések, aranyból, platina, arany és ezüst, amalgamból és a fog színével azonos porcellánból.

FOG- koronák, hídak, egész fogsorok szápadlás nélkül aranyból, platínából vagy porcellánból.

FOG- kövek eltávolítása, fogak fehéritése és hibás fogorok átalakítása, valamint javítása.

FOGHUZAS. Tizenhét éves fogtechnikai gyakorlatom, amely több mint Berlin, Lipsce, Brüssel és Londonban, nemkülönben Amerikában a legkiválóbb fogtechnikusoknál mint asszisztens működtem, továbbá tekintve azt, hogy műtermem a mai kor legkiválóbb műszereivel van felszerelve, elég garanciát nyújtok, hogy még a legkényesebb esetekben is a legteljesebb mértékben megfelelhessék.

JACOBI GYULA vizsg. fogtechnikus Szabadság-tér 4. Bejárat Eötvös-utca 17. Telefon 10-14. szám.

Szent László-téri palotájába hajtatott, ahol, mint házigazda Radu Demeter nagyváradi görög katólikus püspök fogadta a vendégeket, akik nagy részt a püspöki palotában foglalkoznak.

TANÜGY.

(—) Felhívás a Hunyadvármegyéből menekült tanerőkhöz. Hunyadvármegye területéről elmenekült állami elemi és polg. iskolai tanerőket, állami ovónöket felhívom, hogy a menekülés alkalmával felmerült uti- és napi-díj költségeikről szóló számlákat haladéktalanul terjesszék be. A személyesen jelentkezők az utiszámla elkészítésére nézve kir. tanfelügyelői hivatalban Arad, Tabajdi-utca 1. nyerhetnek bővebb felvilágosítást. Az összes menekült és szolgálati beosztást még nem nyert tanerőket felhívom, hogy amennyiben ezt még meg nem tették, jelentsék azt is, hogy hová, melyik vármegyébe, melyik községbe, milyen iskolához kívánják beosztásukat. Horváth dr. kir. s-tanfelügyelő.

VAROS ÉS MEGYE.

Szüreti szünidő a városházán. A város mai közgyűlésén Varjassy Lajos polgármester előterjesztést tett, hogy a jövő hónapban a törvényhatósági bizottság a szüreti szünidő miatt október 18-án tarthassa meg közgyűlését. Az előterjesztéshez Múlek Lajos dr. szült hozzá és kijelentette, hogy hozzájárul ugyan az előterjesztéshez, de kéri a polgármestert, hogy a szüreti szabadságokat lehetőleg úgy engedélyezze, hogy azzal a közigazgatás semmiféle hátrányt ne szenvedjen, mert a városnak a mostani időben mindegyes tisztviselőjére nagy szüksége van. Kérte még a polgármestert, hogy nyolc napnál több szabadságot senkinek se adjon. Varjassy Lajos polgármester azt válaszolta, hogy a szabadságolásokat csak úgy engedélyezi, hogy a közigazgatás

meg ne akadjon. A megnyugtató szavak után a törvényhatósági bizottság hozzájárult az előterjesztéshez.

A szerkesztésért felel:

Rudnyánszky Endre távollétében:
Stauber József.

NYILTÉR.

(Az ezen ívat alatt közölttekért nem vállalunk felelősséget.)

Alólt a maga és a gyászt együtt érző szívek: a boldogultnak fia Dr. Lengyel György, menyje Boér Erzsébet és kis unokája ifj. Lengyel György, testvére Pogány Károly, unokatestvérei: Pogány Béla, Pogány Árpád, Csongrády Gizella, Köblös Jolán, Köblös Erzsébet férj. Béreiné és Köblös Gilike férj. Dr. Dobozyné, valamint az összes rokonok nevében, fájdalomtól megtörve tudatja, hogy felesége

Bodor Jánosné

szül. Pogány Ida

a hitvesi hűség és mindenről lemondó szülői önfeláldozás megtestesülése, a mély érzésű testvér és rokon, a mai nap éjfélen a halál útján szebb hazába költözött. földi hajlékából a duk világ fergeteg elől menekülve, az örökkévaló hajlékok biztos menhelyét érte el.

A drága hamvakat Aradon a felső temető halottas csarnokából folyó hó 15-én d. u. 5 órakor helyeztük a ref. egyház szertartásával ideiglenesen nyugvóra.

Búcsút sem vehettél nemes lélek azoktól, akikért éltél, de annál inkább velünk marad áldó emlékezeted és annál erősebb hitünk a viszontlátás felől.

Arad, 1916. szeptember hó 13.

Bodor János,

15. szászvárosi ref. lelkes.

Varga Imre első temetőkezelti intézete Arad, Andrásy-tér 13. Telefon nappal: 57. Éjjeli szolgálat: 736.

Szende Józsefné és gyermeke Géza fájdalomtelt szívvvel tudatja a saját és minden jóbarát nevében, hogy a legjobb férj, gyermek és testvér

Szende József

hírlapíró,

25 éves korában, rövid szenvedés után elhunyt Drága halottunk Budapesten lesz eltemetve.

Öv. Sámson Izsóné, édes anyja. Sámson Andor, hadnagy, jelenleg orosz hadi fogoly, Sámson Rezső, testvérel. 4872

125 koronáért

egy finom öltönyt vagy felöltőt mérték után készít

Hauptfogel Ferenc

férfi szabó mester

Kazinczy-utca 5. szám.

Rum-likör

essentiák és kompozitók

Kocsikenőcs,

Svédgyufa

Pótkávékban

Állandó raktár

Szemző Armin

áruügynökségénél, Arad.

Interurbán telefon 592. szám

Láb- és kézizzadás

biztosan és leggyorsabban elmúlik, a „Peppe” folyadék és „Peppe” hintőpor segítségével.

Szárit! . . . Szagtalanít!!

Peppe folyadék ára használati utasítással 1 kor. 20 fill.
Peppe hintőpor 1 kor. — fill.

Legfájdalmasabb tyukszemétől

is három nap alatt mindenki megszabadul a Hajós-féle ANAGALLIN használatával. Kezelése igen egyszerű, nem piszkít, nem ragadós. A beszerzésnél vigyázzni kell az ANAGALLIN szóra. Ára használati utasítással 1 koronára.

Gyöngyfehér fogakat

nyújtanak a

Doré fogpaszta

használatával. Nem habzik! A szájtüregot deszfektálja, utólag igen kellemes. Ára egy porcellán-szélencének 80 fillér.

Fenti szerek kizárólagos készítője és egyedüli nagy raktára:

HAJÓS ÁRPÁD

gyógyszertára Arad, Andrásy-tér 22. sz. (Megyeháza szemben.)

Magyar gyógyborok

Kitünő minőségű hegyaljai fehér édes borral készítve.

Vasas chinabor. Elsőrangú minőségű, vöröspáncs gyógybor, vöröspáncsok, lábbedorások, sápkóros gyermekek részére kiváló erősítő szer. Bonne a chinin- és vas nagy gyógyereje kiválóan érvényesül. Kis palack ára: 2 korona 80 fillér. Nagy palack ára: 4 korona.

Condurongó bor. Kiváló gyomorerosító szer, linom fűszeres ízű, zsongító, a gyomorra és belekre jótékony hatást gyakorló gyógybor. Gyomorbetegség részére és ott, ahol a condurongó kéreg javulva van. Egy palack ára: 3 korona.

Pepsin bor. Egyesíti a pepsin és a sósav jó tulajdonságait és kiválóan alkalmas a most nehezen beszerezhető Acidol pepsin helyettesítésére. Gyenge emésztésnél igen ajánlható. Egy palack ára: 3 kor. 60 fillér.

Kapható a készítőnél:

1845

Rozsnyay Mátyás gyógyszer-tárában Arad, Szabadság-tér.

ECETSAV

Garantált 66% vegyileg tiszta, étkezési célokra prima svéd áru 580 grammos üvegekben 25 üveg ládánként, próba üveg 580 gram-

mos, mely megfelel 20 liter kellemes ízű asztali ecet készítéséhez, küld utánvét mellett. Szállítási határidő 2—3 nap.

Beck Testvérek

Arad, Teleky-utca 15. szám. Saját ház. 4598

23163—1916.

Hirdetmény.

A m. kir. miniszterium a háboru esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényes rendelkezések alapján a következőket rendeli:

1. Az a termelő, akinek a község (város) területén 400 kataszteri holdnál kevesebb szántóföldje van, köteles a jelen rendelet életbelépte, illetőleg a cséplés befejezése után vagy annak netaláni félbeszakításakor buza-, rozs-, és kétszereskészletének a házi- és gazdasági szükséglet számításba vétele után maradó feleslegét a községi előjárásnál (polgármesternél) ezen rendelet erejénél fogva bejelenteni és azt a hatóság felhívására közszükségleti célokra átadni.

A felesleg mennyiségét vita esetében a községi előjáróság (polgármester) az érvényben levő rendeletek értelmében állapítja meg. Ebben a kérdésben — a határozat közlésétől számított három nap alatt — a vitás mennyiség átengedésére halasztó hatályu fokozatos felelővitelnek van helye, végső fokon a belügyminiszter határoz.

A megszabott átadás kötelezettsége nem akadályozza a termelőt abban, hogy buza, rozs és kétszeres készletéből mindaddig, amíg annak feleslege a jelen rendelet értelmében tőle át nem vétetett, az érvényben álló rendelkezések értelmében vásárlásra jogosultaknak eladhasson, köteles azonban ezeket az eladásokat a községi előjárásnak (polgármesternek) a vásárlási igazolvány bemutatása mellett bejelenteni.

A községi előjáróság (polgármester) köteles a termelő által átadandó buza, rozs és kétszeres mennyiségek átvételére a Hadi Termény-részvénytársaságot, illetőleg a társaságnak a község (város) területére megjelölt bizományosát felszólítani és a Hadi Termény-részvénytársaság, illetőleg a bizományos — az utóbbi a Hadi Termény-részvénytársaság által megállapítandó bírság terhe alatt — köteles a szóban forgó terménymennyiséget a termelőtől átvenni.

A Hadi Termény-részvénytársaság által átvett, bizományosnak raktárába szállított, avagy a Hadi Termény-részvénytársaság címére vagy utasítása szerint vasuti vagy hajóállomásra egyébként feladott buza-, rozs- és kétszeres-mennyiségek után a Hadi Termény-részvénytársaság a községnek (városnak) méterezésanként 20 fillér jutalékot fizet. Az a termelő, aki a jelen rendelet valamely rendelkezését meg-

szegi vagy megszegésénél bármely módon közreműködik, kihágást követ el és hat hónapig terjedhető elzárással, és kétezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha megállapítható annak a nyereségnek a mennyisége, amelyet a tettes cselekményével illetéktelenül elért, az alkalmazandó pénzbüntetés kétezer koronán felül a megállapított nyereség kétszeresével felemelt összegig terjedhet.

Ez a rendelet 1916. évi augusztus hó 26-án lép életbe. Területi hatályára és végrehajtására nézve az 1.750—1916. M. E. számú rendelet (I. a Budapesti Közlönynek 1916. évi május hó 31. napján megjelent 125. számában) 22 §-a irányadó.

Arad, 1916. évi szeptember hó 9.

A városi tanács.

URANIA SZINHÁZ.

3447

Drámai szenzáció**A rejtély.****Értesítjük**

a n. é. cipővásárló közönséget, hogy az összes őszi és téli cipők már beérkeztek, **egszersmint tudatjuk**, hogy az előző idényről visszamaradt összes különféle tiszta bőranyagból készült

gyermek-, leány- és női cipőket csoportosan leszállított árakban fogjuk árusítani.

Ezen cipők kiszolgálása a n. é. közönség előnyére csakis a déli előtt folyamán **reggel 8 órától déli 12 óráig történik.**

CIPŐTÖZSDE

Andrássy-ut 22.
Telefon 10--44.

4291

Apró hirdetések.

Tudnivaló az apróhirdetésekről:

Az apróhirdetések díja a szavak száma szerint számították.
Minden szó 6 fillér. Vestagabb betűkkel 12 fillér.
Vestagabb betűkkel kívánt szavak aláhúzással jelzandők.
A legkisebb hirdetés 80 fillér. Az apróhirdetéseket előre fizetendő.
A hirdetések délután 1/2 óráig vételnek fel.
A kiadóhivatal fenntartja magának a jogot, hogy az olyan apróhirdetés szövegét, amelyik tartalmánál fogva eredeti alakjában nem közölhető, megváltoztassa.

Levelezés.

Gloss.
Levelét vegye át már ma. 4865

Kiadás

Jó, izletes házi koszt
kapható Deák Ferenc-u. 18., ajtó 4. - 4871

Oktaítás.

Int. Finlinterbátus Arad.
Cherjn Aron-utca 1. Felvez bentlakó rendes és magántanulókat. Rökészít felelőséggel beszerzett magánvizsgálatokra is. Prospektust készítségül küld. 4864

Deutsche Dame
unterrichtet deutsch, französisch, Gesang, Klavier, Konversation. Offerte an die Administration unter „4769“ erbeten. 4760

Német akadémikát végzett
festőművész alapos oktatást nyújt festés és rajzról. Fényképezést is felelőséggel mellett vállal. Szíves megkeresések „Művész“ jellegre a kiadóhivatalba kéretnek. 4761

Gyógyászat.

Heilakt.
A legártalmatlanabb arcszépítő és lifomító. Izadó, lényes, zsíros, atkás (mitesseres) arcot naponta ahányszor saukészes, gyapotról áztatott folyadékkal megtöröljük. Az arc rögtön csodás szép lesz, mintha valami mesés lehetett finomsága harminnal volna bevonva. Az atkák pár nap alatt elmúlnak. Ára 1 korona. Dr. Földes és Hehs püerészappan és vegyszeti gyára Aradon. Tűz mellett ne használjuk. 12

Alkalmazást keres.

Deutsches Fräulein
sucht Stelle zu Kinderin, geht auch auf Land. Adresse in der Administration. 4870

Művelt
árva magyar kisasszony, intelligens, uris családhoz gyermeknek mellé ajánlkozik, esetleg elemi iskolás gyermekeket vizsgára előkészít. Címeket a kiadóba kér. 4010

Perlekt
magyar, gyors- és gépirónó, önálló levelező, ki a német nyelvet is bírja, komoly munkacso, megfelelő állást keres. Cím a kiadóban. 4861

Alkalmazást nyer.

Gazdasági kaleász
hadmentes, földművelésiskolát végzett, ki hasznos minőségben alkalmazva volt, alkalmazást nyer okt. 24. helyépre Vajda Zsigmond kunágotai gazdaságában, u. n. Magyarbányegyes. 4867

Keretek
azonnali belépésre női és férfi divatru üzletembe egy magyarul és románul beszélő ügyes detail pudista segédet és egy anatól, ki már hasonló üzletben alkalmazva volt. A segéd ügyessége és szorgalma szerint lesz honorálva. Ajánlatok Navrádi Huzó divatruházz, Brad intézendők. 4860

Deutsches Fräulein
Kindererzieherin, wird zu einem 5 Jährigen Mädchen sofort engagiert — Schönes Deutsch. Nähen, gute Zeugnisse erwünscht — Szerényi, Arad, Neuman-palota. 4839

Megbízható
bejáró korestiték. Cím a kiadóban. 4003

Nyomdász-tanulóknak
felvételik két sít, kik a 14. évet beöltötték és legamab 6 osztályt végeztek. Bővebbet a kiadóhivatalban.

Lakást keres.

Muzsikális családnak
Aradon vagy közelében menekült tanfelügyelő, zongoraművész. Lehetőleg zongorahasználattal különbejáratu szobát keres. Feltételek Tabajdt-utca 1., tanfelügyelőség címérs „Zongorasz” jelzéssel. 4869

Kiadó lakás.

Három utcai
4 udvari szobából álló II. emeleti lakás, Andrassy-tér 8. sz. alatt azonnalra kiadó. Bővebbet a házfelügyelőnél.

Vétel és eladás.

Szék
80 drb használt, csinos szék egynehány fotelle megvételre keresetlek. Bloch papirtárolt Arad. 4862

Nagyobb
mennységű ágytoll eladó. Vízszelárusítók kizárva. Cím a kiadóban. 4005

6 pár erős, új
igazságszám eladó. Krasztel Mártonné szilgyártó, Pankota. 4866

Gézszeletmaprés
bérbe, vagy megvételre keresetlek azonnalra. Ajánlatok ár és gyártmány megjelölésével Vajda Zsigmond kunágotai gazdaságához, u. p. Magyarbányegyes, Intézendők. 4868

Pótkávé
nem hűdi — kapható Färber Lajos fűszerkereskedésében. 4488

Tűzita
2 éves száraz, jóminőségű bükkihasáb waggontételekben mitőlőbbi szállításra kapható: Grossmann Albertnél, Nagy-kikindán. 4829

Kész szedett tölgymakkok
veszek, valamint tölgymakkos területeket is bérelek. Ugyancsak nállam több cséplő-gépgarnitúra és szántásra alkalmas magánjáró eladó: Goldis Kornél, Nadab. 4787

„Bor”
cipőtisztító ismét kapható. Cipőtözsde, Andrassy-ut 22. Telefon 10—44. 8427

Vessék
a legmagasabb árban uraktól levetett férfi ruhát, mindenféle egyenruhát valamint használt butort. Vidékre is megyek. Bleier Ignácz, Szt. Pál-u. 12. 229

Új katonáitól!
Butorok a legjobb kivitelben kaphatók, bitelképes egyéneknek kölcsön, és részletfizetésre szállítók Garai Károly bej. cég ratorüzletében Aradon, Asztalos Sándor-utca 5. sz. 391

Iskola-hönyvek,
használtak és újak, az összes iskolák számára kaphatók, Knieser J. és társánál, Arad, Dobó-u. 1/c., Ferenc-tér polgári iskola mellett. 1062

Jókarban levő motorbicikli
eladó. Cím a kiadóban. 4887

Muzsikális csomag szőlő
minden mennyiségben megrendelhető óv. Földes Jánosné, Perényi-utca 4. sz. 4856

Tűzita-eladás.
Az Aceev. alvácái erdőüzlete megkezdte tűzif termékeinek eladását. Selejtmentes bükkihasáb és horonfa waggontételekben megrendelhető az Aradi és Csanádi Egyesült Vasutak erdőüzletvezetőségénél, Arad, József főherceg-ut 22., földszint. 4366

Tábori dobozok,
levelező-lapok, levelek és papírárak egyben és kicsinyben jutányos áron kaphatók Pichler Sándor papirkereskedésében és könyvnyomdájában Arad, Szabadság-tér 1. Telefon 808. 611

Egy állig használt egyenruha
2 1/2 lóerős motor eladó. Bővebbet az Aradi Közlöny kiadóhivatalában.

Közféle.

Raktárhelyiség
világos és száraz kiadó a Messenger-hoy vállalatnál. 4001

Tyukszem
és minden bőrreményedés ellen biztosan ható szer, Hehs gyógyszerész tyukszem-tapasza. A legmegrozdottabb tyukszem a tapasz párnapi használatát után levállik, a győtrő fájdalom azonnal megszűnik. Ára 80 fillér, Hehs gyógyszerész, Földes gyógyszerész Arad. 12

Matteine-féle

patkány- és egérintás
új eljárás szerint.

Patkány- és egérintáshoz ajánlok patkány- és egérintósz-bacilust. A XX. század legmegbízhatóbb patkány- és egérintő-szere, csak patkányt és egéret öl meg, emberre vagy állatra nem veszélyes, tehát mindenütt elhelyezhető.

A patkány- és egérintó bacillus
Árai:

1 kis adag 2—300 patkány kiirtására 6 K.

1 nagy adag 3—600 patkány kiirtására 12 K.

„Matteine”
vegyszeti laboratórium

Arad, Boros Bóni-tér 1. szám.
Telefon 10 45. 2118

A lőtr leglorgalmarabb helyen

Andrassy-tér 8. számú

házban egy kisebb

üzlethelyiség

azonnalra

kiadó.

Bővebbet az „Aradi Közlöny” kiadóhivatalában, József főherceg-ut 22.

Borprések
Szőllőzuzók
Borszivattyúk
Gummitömítők és
Pincegazdasági
eszközök kaphatók
Burza Testvéreknél
Aradon, Boros Bóni-tér 1. szám.

ISKOLAKÖNYVEK

REAL GYMNASIUM, POLGARI ES KERESKEDELMII ISKOLAKRA :: ::

FÉLÁRBAN

KAPHATÓK HASZNALT, DE JO AL-
LAPOTBAN. ELOJEGYZHETOK IS.

DÉCSI GÉZA

KÖNYVKERESKEDONEL ARAD, FORRAI-U.

Hirdetmény.

Aradkövi hegyközség

előjárósága közli, hogy folyó évi szeptember hó 17-én délután 9 órakor Aradkövi község-házánál a hegyközség választmányi és hegyközségi

közülést tart,

melyre az érdekelte szülőbirókókat esutal tisztelettel meghívja a Hegyközségi előjáróság.

A közgyűlés tárgyai:

1. Az idel szüret határnapjának megállapítása.
 2. A munkabérek megállapítása.
 3. Az 1915. évi hegyközségi számadások tárgyalása.
 4. Indítványok.
- Aradkövi, 1916. évi szeptember hó 12.

Szondy Emil,
hegyközségi jegyző.

Értesítés!

Az „IBOLYA DORÉ”

készítményeink a mai naptól kezdve a következő árakban kerülnek forgalomba: Ibolya Doré-örém egy tégely K 150, Ibolya Doré-szappan 1 darab K 150, Ibolya Doré-tej 1 üveg 150, Ibolya Doré-hölgypor 1 doboz K 150.

Legjobb fekete v. barna Egy pár perc alatt bírnsely hirtelen vagy bajszat a legesebb állandó fekete színre lehet festeni, anélkül, hogy a színt le lehet mosni.

Hajfestő
a „Melogen”. Ára 2-40 korona.

Szőrvesztő-Depilier. E kitérő, a maga nemében páratlan szorrel minden alkalommal szőrtelen, nyak vagy karokról sít, minden fájdalom nélkül pár perc alatt okvetlen elkövethető. — Ára utamóssal 1 korona.

A fenti szerek kaphatók a készítőnél **Hajós Arpád** Aradon **ARAD, ANDRÁSSY-TÉR 22. SZÁM** Alapított 1886. évben az Aradmegyei Főiskola számára.